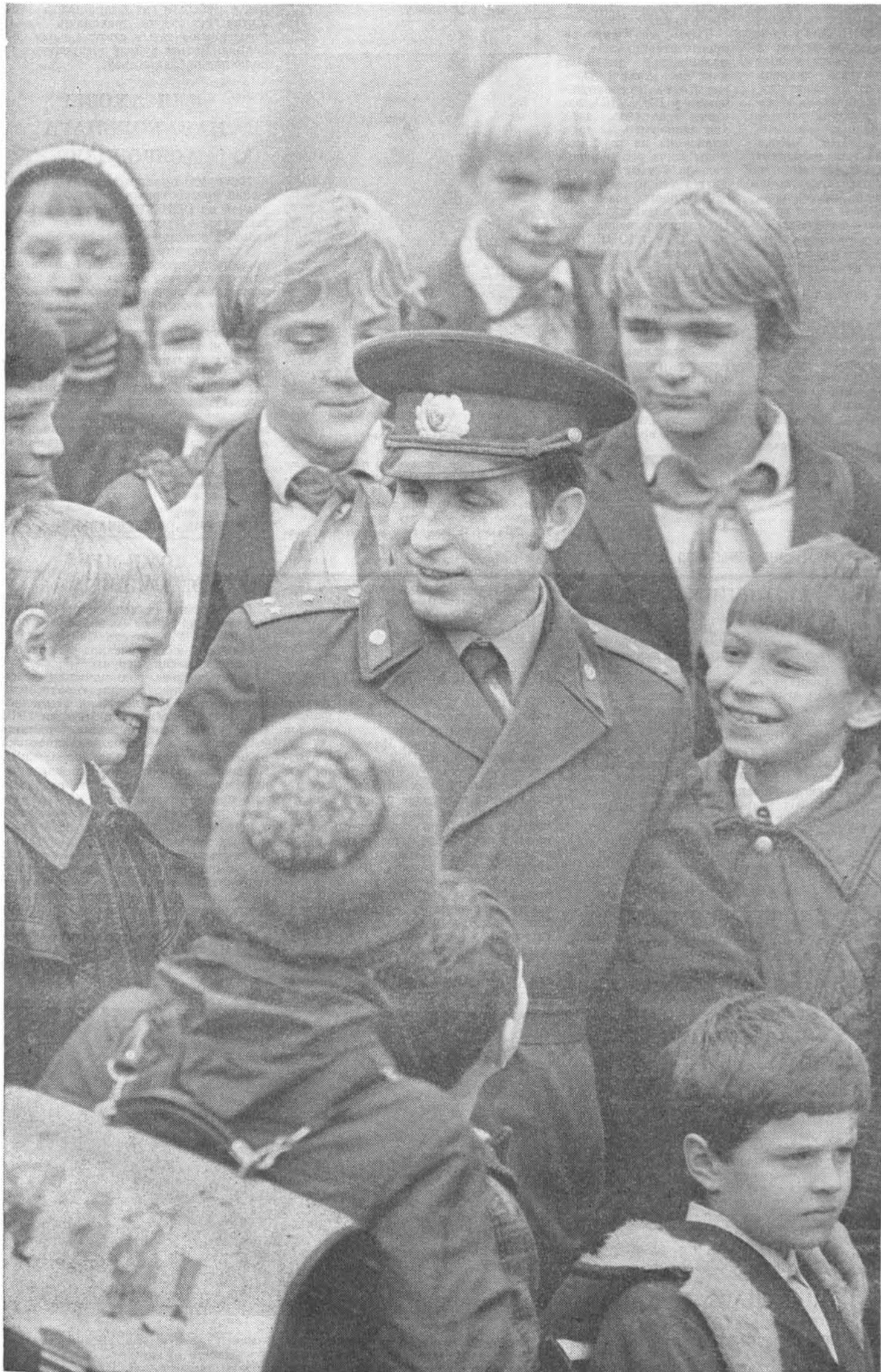

Голас Радзімы

№ 6 (1836)
9 лютага 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

З вялікай павагай і любоўю ставяцца савецкія людзі да тых, хто ахоўвае спакой і парадак у нашых гарадах і вёсках, — да работнікаў народнай міліцыі. Да іх звяртаемся за дапамогай, у якой ніколі не адмовяць, з імі дзелімся сваімі турботамі. З мноства самых разнастайных спраў і клопатаў складаюцца будні ўчастковага інспектара міліцыі. Неабходна зрабіць усё, каб забяспечыць парадак у давераным раёне, каб ніхто не перашкаджаў людзям спакойна працаваць і адпачываць. Асноўная ўвага ў гэтай рабоце ўдзяляецца прававому выхаванню грамадзян, у першую чаргу падлеткаў — будучых гаспадароў краіны. Участковы інспектар — нярэдка госць у прафесійна-тэхнічных вучылішчах, у школах. Тут ён гутарыць з дзецьмі, знаёміць іх з асновамі заканадаўства нашай дзяржавы, вучыць правілам дарожнага руху.

НА ЗДЫМКУ: участковы інспектар Іван ГОРЫН на сустрэчы з вучнямі сярэдняй школы № 150 горада Мінска.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

падзеі • людзі • факты

**АДКАЗ Ю. У. АНДРОПАВА
НА ПІСЬМО ГЕНЕРАЛЬНАГА ДЫРЭКТАРА ЮНЕСКО**

Пан генеральны дырэктар,
дзякую за прысланую кнігу «Ля вытокаў будучыні», у якой змяшчаюцца Вашы думкі аб лёсах чалавецтва.

Не магу не падзяліць тую занепакоенасць, якую Вы выказваеце ў сувязі з гонкай узбраенняў і пагрозай ядзернай вайны. Сапраўды, такая пагроза ўзрастае, але, як вядома, не па нашай віне. Мільёнам людзей становіцца ўсё больш відэочным, што крыніцай напружанасці стаў імперскі курс адміністрацыі ЗША, якая разглядае ўсё зямны шар як свае суверэнныя ўладанні і лічыць сябе маючай права навязваць іншым нормы жыцця.

Савецкі Саюз прытрымліваецца іншай лініі на міжнароднай арэне. Гэта лінія супадае са статутнымі палажэннямі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і яе спецыялізаванай установы — ЮНЕСКО.

Разам з пераважнай большасцю дзяржаў — членаў ЮНЕСКО мы падтрымліваем дзейнасць узначальваемай Вамі арганізацыі на карысць міру і міжнарод-

нага супрацоўніцтва. Узмацненне, развіццё такога супрацоўніцтва набывае асаблівае значэнне ва ўмовах нарастаючай напружанасці. ЮНЕСКО можа многае зрабіць у справе барацьбы за забеспячэнне надзейнага міру.

Задачы, што ставяць перад ЮНЕСКО ў галіне навукі, культуры і асветы, неаддзельныя ад барацьбы супраць расізму, апартэіду, спроб замацаваць сістэму нераўнапраўных міжнародных эканамічных адносін. Можна толькі вітаць намаганні ЮНЕСКО пакласці канец гэтым анахронізмам, якія напамінаюць аб ганебных часах каланіяльнага панавання.

Вялікая роля ва ўстанавленні ўзаемадзейнасці і супрацоўніцтва паміж народамі, у барацьбе за мір і ліквідацыю пагрозы вайны належыць сродкам масавай інфармацыі. Таму нам зразумела тая ўвага, што ўдзяляе ЮНЕСКО стварэнню сістэмы новага міжнароднага парадку ў галіне інфармацыі, які садзейнічае ліквідацыі «інфармацыйнага імперыялізму», засіла ў гэ-

тай сферы манополій Захаду.

Аб тым, што такая арыентацыя адпавядае інтарэсам пераважнай большасці прадстаўленых у ёй дзяржаў, сведчыць адобраны імі план дзейнасці ЮНЕСКО на 1984—1989 гады.

Тыя, хто спрабуе проціпаставіць сябе супольнасці дзяржаў, якія паспяхова і ўзаемавыгадна супрацоўнічаюць у ЮНЕСКО, павінны зразумець, што ўся адказнасць за гэта кладзецца на іх. І народы яшчэ раз пераканаюцца ў тым, хто іх друг і хто праціўнік.

Упэўнены, што далейшае развіццё адносін супрацоўніцтва паміж СССР і ЮНЕСКО адпавядае жыццёвым інтарэсам народаў, справе міру і прагрэсу.

З найлепшымі пажаданнямі і павагай
Ю. У. АНДРОПАУ.

Гэтае пісьмо Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Ю. У. Андропоў накіраваў у адказ на пісьмо генеральнага дырэктара ЮНЕСКО А.-М. М'Боў.

Колькасць насельніцтва Беларусі на 1 студзеня 1984 года склала 9,9 мільёна чалавек.

УРУЧЭННЕ ўзнагарод

ЗА ПЛЁННУЮ ПРАЦУ

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Палякоў ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР уручыў ордэн Дружбы народаў пісьменніку А. Кулакоўскаму, узнагароджанаму за заслугі ў развіцці савецкай літаратуры і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння. Пісьменніку А. Савіцкаму ўручаны ордэн «Знак Пашаны».

Вялікая група работнікаў удастоена Ганаровых граматаў Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актыўную дзейнасць і працоўныя поспехі ў розных галінах народнай гаспадаркі, у галіне навук і мастацтва.

Аўтаматызацыя вытворчасці

**ДЛЯ КАМБАЙНАЎ
НОВАГА СЯМЕЙСТВА**

Магутным збожжаўборачным камбайнам «ДОН-1500» адпавядае і тэхніка для іх выпуску, асвоеная Мінскім вытворчым аб'яднаннем аўтаматычных ліній. Партнёрам «Ростсельмаша» — харкаўскаму заводу «Серп і молат» і Тульскаму камбайнаваму — адпраўлены першыя высокапрадукцыйныя металарэзныя комплексы абсталявання, разлічаныя на поўную апрацоўку дэталей хадавой часткі і іншых камплектуючых да збожжаўборачных камбайнаў новага сямейства.

Прымяненне такіх ліній у некалькі разоў паскорыць выраб машын і без будаўніцтва новых магутнасцей. Кожная аснашчана маніпулятарамі і транспарцірамі, якія намянога скарацілі звычайны шлях апрацоўваемых вырабаў ад «старта» да «фінішу», і вызваліла за кошт гэтага 20—25 станочнікаў.

МЕДЫЦЫНА

ДЫЯГНАЗ У ПРАБІРЦЫ

Уменне дакладна і хутка паставіць дыягназ у складаных выпадках — задача нялёгкай нават для вопытнага ўрача. Вучоныя Інстытута біяарганічнай хіміі Акадэміі навук БССР прапанавалі медыкам шырока «асартымент» дыягнастычных набораў, пры дапамозе якіх можна вызначыць хва-

робу, калі яна знешне яшчэ нічым сябе не праяўляе.

Радыёімуналагічны метада дапамагае ўрачам вызначаць злаякасныя пухліны, дыябет, парушэнні функцый шчытападобнай залозы або анэмаліі развіцця плода на ранняй стадыі захворвання. Усё, што неабходна ўрачу, — гэта кропля крыві. Таямнічасць рэакцый, якія адбываюцца ў арганізме, можна назіраць проста ў прабірцы і рабіць адпаведныя вывады.

ДЛЯ СЯБЕ І ЗА МЯЖУ

У многія дзяржавы экспартуюцца падшыпнікі з мінскай маркай. Больш за 60 працэнтаў гэтай прадукцыі пастаўляецца краінам Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Сёлета калектыў 11-га Дзяржаўнага падшыпнікавага завода адправіць ім звыш двух мільёнаў сваіх вырабаў. **НА ЗДЫМКУ:** намеснік начальніка аддзела збыту па экспарту Міхаіл СІДАРАЎ і брыгадзір упакоўшчыкаў Валянціна НЕСЦЯРОВІЧ рытуюць чарговую партыю падшыпнікаў да адпраўкі ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку.

ДА НАШАГА СТАЛА

ФАБРЫКА БРОЙЛЕРАЎ

Здадзена ў эксплуатацыю другая чарга Скідальскай бройлернай фабрыкі. Яе магутнасць павялічылася больш чым у паўтара раза. Цяпер тут будзе адкормліваць 3,2 мільёна кураў у год. Устаноўленае ў птушніках, інкубатары і іншыя памяшканнях абсталяванне выключае ручную працу.

Па тэхнічных нарматывах фабрыка павінна выйсці на праектную магутнасць у наступным годзе. Аднак птушкаводы вырашылі скараціць гэты тэрмін на паўтара месяца. Яны перанялі перадавы вопыт адпартыяльных прадпрыемстваў рэспублікі, суседняй Літвы на паскоранам адкорму птушкі. Калектыў прадпрыемства ўжо сёлета паставіць у гандлёвую сетку 4 290 тон дыетычнага мяса.

Сельскія навіны

У Стаўбцоўскім раёне ва ўрочышчах Акінчыцы, Гуменаўшчына і іншых для гаспадарак, якія ўваходзяць у раённае аграпрамысловае аб'яднанне, яшчэ з лета механізатары райсельгасхіміі нарыхтавалі бурты тарфакрошкі. Цяпер яны памагаюць калгасам і саўгасам даставіць яе на фермы. Прыгатаваныя там тарфягоныя кампосты транспартуюцца затым на палі і буртуюцца. Словам, ужо сёння хлебарабы жывуць клопатамі пра будучы ўраджай. **НА ЗДЫМКУ:** вывозка тарфакрошкі з урочышча Акінчыцы.

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

**ЗУБРЫ БУДУЦЬ
ЖЫЦЬ НА ПАЛЕССІ**

У Прыпяцкім ландшафтна-гідралагічным запаведніку набывала група навуковых супрацоўнікаў з Белавежскай пушчы. Вырашалася пытанне перасялення на Палессе 10 зубраў.

Выбрана месца для будаўніцтва вальера. Ён размесціцца на 30 гектарах у дубовым гаі Азяранскага лясніцтва. Тут будзе праходзіць «акліматызацыя» гэтых старажытных жывёл. Потым зубраў выпускаць на волю пад нагляд егераў.

**ДЛЯ АХОВЫ
НАВАКОЛЬНАГА
АСЯРОДДЗЯ**

Каля 400 прадпрыемстваў і арганізацый краіны прадстаўлены на праходзячай на ВДНГ СССР міжгалінавай выстаўцы «Ачыстка сцэкавых вод і газавых выкідаў у атмасферу».

Тут дэманструюцца разнастайныя прыборы, прыстасаванні і апаратура для кантролю і аховы навакольнага асяроддзя і выкарыстання выдзеленых у выніку ачысткі другасных прадуктаў.

Вялікую цікавасць наведвальнікаў выстаўкі выклікаюць распрацоўкі Інстытута агульнай і неарганічнай хіміі АН БССР. Карыстаецца, напрыклад, поспехам яго вопыт па ўкараненні адходаў вытворчасці тытана-магніевых камбінатаў для ачысткі сцэкавых вод. Выклікае цікавасць і прапанаваная вучонымі Інстытута ядзернай энергетыкі АН БССР арыгінальная сістэма ачысткі газавых выкідаў з энергетычных устаноў.

СТОТЫСЯЧНЫ НАВЕДВАЛЬНІК

**У ДОМЕ-МУЗЕІ
Э. АЖЭШКА**

Стотысячны наведвальнік набываў у доме-музеі Элізы Ажэшка. Ён стала вучаніца з Ульянаўска Святлана Навасельцава, якая прыехала ў Гродна ў складзе турысцкай групы.

У гэтым доме, размешчаным на адной з цэнтральных вуліц горада, якая носіць цяпер імя польскай пісьменніцы, Э. Ажэшка жыла з 1894 па 1910 год. Тут ёю былі напісаны раманы «Арганаўты», «Аўстраліец» апавесць «І песня няхай заплача», іншыя кнігі. Беражліва захоўваюцца ў мемарыяльным музеі матэрыялы, што расказваюць пра яе літаратурную і грамадскую дзейнасць, вучобу ў варшаўскім пансіёне, копіі рукапісаў, фатаграфіі родных і блізкіх. У экспазіцыі таксама пяцітомнік твораў Элізы Ажэшка, які выйшаў у Пецярбургу ў пачатку стагоддзя, першае выданне яе твораў на беларускай мове і малюнкі па матывах твораў пісьменніцы, зробленыя мясцовымі мастакамі.

Цікавыя экспанаты паступілі ў музей з Польшчы.

**ЗВАРОТ
ДА ВЫБАРШЧЫКАЎ**

Цэнтральны Камітэт КПСС звярнуўся да ўсіх выбаршчыкаў, грамадзян Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, якія 4 сакавіка 1984 года будуць выбіраць дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР. У Звароце гаворыцца, што за пяць гадоў пасля папярэдніх выбараў дасягнуты новыя поспехі ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве, наша Радзіма стала яшчэ больш багатай і моцнай. Паслядоўна праводзіцца ленінская знешняя палітыка — палітыка міру і бяспекі народаў.

Галасуючы за кандыдатаў блока камуністаў і беспартыйных, гаворыцца ў Звароце, савецкія людзі будуць галасаваць за далейшае развіццё народнай гаспадаркі, за ўмацаванне эканамічнай і абароннай магутнасці краіны, за далейшае павышэнне жыццёвага ўзроўня кожнай савецкай сям'і, за стварэнне ўсё больш спрыяльных умоў для ўсеабавага развіцця савецкага чалавека. Адаючы свае галасы за кандыдатаў народа, савецкія людзі будуць галасаваць за забеспячэнне трывалага міру і ўсеагульнай бяспекі, расшырэнне і паглыбленне супрацоўніцтва паміж дзяржавамі, абарону права народаў на незалежнасць і сацыяльны прагрэс.

ПАВЕДАМЛЕННЕ ЦСУ БССР

МОВАЙ ЛІЧБАЎ

Цэнтральным статыстычным упраўленнем БССР падведзены вынікі выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця рэспублікі ў 1983 годзе. Як адзначаецца ў паведамленні, летас быў забяспечаны далейшы рост эканомікі і дабрабыту савецкіх людзей. Больш за тры чвэрці скарыстанага на Беларусі нацыянальнага даходу накіравана на спажыванне, а з улікам выдаткаў на жыллёвае і сацыяльна-культурнае будаўніцтва — непасрэдна на народны дабрабыт вылучана больш чатырох пятах нацыянальнага даходу.

Сярэднемесячная грашовая зарплата рабочых і служачых у народнай гаспадарцы склала 160,2 рубля супраць 157,3 рубля ў 1982 годзе. Сярэднемесячная аплата працы калгаснікаў узрасла са 114 да 128 рублёў.

Выплаты і льготы з грамадскіх фондаў спажывання склалі 4,6 мільярд рублёў, або на 202 мільёны рублёў больш, чым у 1982 годзе. З улікам гэтых выплат і льгот зарплата рабочых і служачых павялічылася з 219 рублёў да 225 рублёў у месяц.

НЕАБХОДНЫ ВЫСОКААДУКАВАНЫ,
САМАСТОЙНА ДУМАЮЧЫ ЧАЛАВЕК

У ЧЫМ СУТНАСЦЬ РЭФОРМЫ САВЕЦКАЙ ШКОЛЫ

У Савецкім Саюзе апублікаваны праект ЦК КПСС «Асноўныя напрамкі рэформы агульнаадукацыйнай і прафесіянальнай школы». Улічваючы, што гэты дакумент вялікай сацыяльна-палітычнай значнасці, які закранае інтарэсы кожнай сям'і, ён вынесены на ўсенароднае абмеркаванне. Розныя думкі, заўвагі, прапановы будучы шырока асвятляцца друкам, радыё, тэлебачаннем і вывучаны затым аўтарытэтнымі камісіямі спецыялістаў. Пасля двух-, трохмесячнага абмеркавання скарыжэраваны і дапоўнены праект будзе прадастаўлены Вярхоўнаму Савету СССР і разгледжаны і адобраны ім набудзе сілу закона.

Варта сказаць, што хаця рэформа прадугледжвае сур'езную перабудову работы школы, падкрэсліваюцца: усё каштоўнае, здабытае працай некалькіх пакаленняў педагогаў, педагогічнай навукай, усё, што вытрымала праверку часам, павінна быць беражліва захавана і актыўна выкарыстана.

Агенцтва друку Навіны звярнулася да міністра асветы СССР Міхаіла ПРАКОФ'ЕВА з просьбай пракаменціраваць некаторыя палажэнні маючай адбыцця рэформы.

Карэспандэнт АДН: Чым выклікана неабходнасць перабудовы школы?

Міністр: Сёння інтэнсіўнасць развіцця грамадства, яго эканомікі, навукі, культуры, удасканаленне сацыяльных адносін і самога чалавека такія, што выяўляюць некаторае адставанне сістэмы навучання і выхавання ад патрабаванняў жыцця.

Мы плануем вывесці ўсе галіны народнай гаспадаркі на самыя перадавыя рубяжы навукі і тэхнікі, ажыццявіць шырокую аўтаматызацыю вытворчасці, забяспечыць кардынальнае павышэнне прадукцыйнасці працы, выпуск прадукцыі на ўзроўні лепшых сусветных узораў. А для ўсяго гэтага, зразумела, неабходны высокаадукаваны, самастойна думваючы чалавек, які мае да таго ж высокую культуру працы. Гэта значыць, калі сказаць каротка: рэформа выклікана надзвычайнымі патрэбамі грамадскага развіцця, і я бачу за ёю не ломку сістэмы адукацыі, а яе ўдасканаленне.

Асноўныя мерапрыемствы рэформы мяркуюцца ажыццявіць у 1984—1990 гады.

Карэспандэнт: Праект прапануе змяніць структуру агульнай сярэдняй і прафесіянальнай адукацыі. Што вы можаце сказаць наконт гэтага?

Міністр: Да новай структуры мы падышлі заканамерна. Растлумачу: павелічэнне тэрміну навучання ў сярэдняй школе з дзесяці да адзінаццаці гадоў адбудзецца за кошт так званых «нулявога» класа, у які дзеці прымаюцца з шасці гадоў. Эксперымент па пераходзе на навучанне дзяцей на год раней (з шасцігадовага ўзросту, а не з сямігадовага) мы праводзім ужо некалькі гадоў. І з кожным годам пашыраем і павялічваем яго маштабы. Сёння эксперыментальная работа знаходзіцца на такім узроўні, што дазваляе гаварыць аб паўсямясным увядзенні яе ў практыку.

Такім чынам, пачатковая школа становіцца чатырохгадовай, а не трохгадовай. Няпоўную сярэдняю адукацыю (V—IX класы) вучні будучы завяршаць, як і цяпер, к 15-ці годам, атрымліваючы яе аб'ём ведаў за тры гады. Толькі базавай школай становіцца не васьмігодка, а дзевяцігодка.

Сярэдняя агульнаадукацыйная і прафесіянальная школа ўключае X—XI класы агульнаадукацыйнай школы, прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы, сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы (тэхнікумы). Гэтыя шляхі забяспечваюць усеагульную сярэдняю адукацыю моладзі, яе працоўную і прафесіянальную падрыхтоўку.

Вучням VIII—XI класаў даецца магчымасць паглыблена вывучаць па іх выбару асобныя прадметы фізіка-матэматычнага, хіміка-біялагічнага і грамадска-гуманітарнага цыкла з дапамогай факультатывных заняткаў. Працоўнае навучанне ў X—XI класах спалучаецца з авалоданнем масавымі прафесіямі, якія патрабуюцца для матэрыяльнай вытворчасці і невытворчай сферы.

Карэспандэнт: Сур'езная ўвага ў праекце рэформы ўдзяляецца павышэнню якасці адукацыі і выхавання...

Міністр: Гэта праблема перманентная. Любая перадавая сістэма патрабуе пастаяннага абнаўлення і мадэрнізацыі. І грамадства ў кожную эпоху выступае новай патрабаванні да ўзроўню ведаў падростаючых пакаленняў.

Сёння нам трэба нанова ўдаклад-

ніць сам змест адукацыі, удасканаліць дзеючыя праграмы і падручнікі, вызваліць іх ад другараднага ці залішне складанага матэрыялу, дапоўніць навішымі дасягненнямі. Патрабуюць мадэрнізацыі метады і сродкі навучання, у тым ліку і прымяненне сучаснай вылічальнай тэхнікі ў вучэбным працэсе. Усё шырэй у практыку школы будучы ўводзіцца лекцыі, семінары, практыкумы. Значна палепшыцца мастацкая адукацыя і эстэтычнае выхаванне вучняў, іх фізічная культура. Выключна сур'езнае значэнне надаецца ідэйнаму, маральнаму і прававому выхаванню падлеткаў.

Карэспандэнт: Верагодна, не будзе перавелічэннем сказаць, што большасць артыкулаў праекта так ці інакш закранаюць праблему працоўнага выхавання і навучання школьнікаў. Забяспечваючы высокі ўзровень ведаў, неабходны для працягу вучобы ў вышэйшых навучальных установах, гаворыцца ў дакуменце, школа ў той жа час павінна арыентаваць моладзь на грамадска карысную працу ў народнай гаспадарцы і рыхтаваць яе да гэтага. Ваша думка наконт гэтага?

Міністр: Я б падкрэсліў, што працоўнае выхаванне ператвараецца сёння ў міждысцыплінарную праблему, больш таго — у праблему агульнадзяржаўнага значэння. З аднаго боку, яго варта разглядаць як важнейшы фактар фарміравання асобы, а з другога — магчымасць вырашэння многіх народнагаспадарчых праблем. Не сакрэт, што краіна зведвае недахоп рабочых рук. І непасрэдна ўдзел маладых людзей, якія атрымалі некаторыя прафесіянальныя навыкі ў школе, у грамадска карыснай працы будзе вельмі адчувальны ва ўсіх адносінах. Як бы ні склаўся далейшы лёс выпускнікоў школы, працоўнае загартоўка спатрэбіцца яму ў любой сферы дзейнасці.

Школа плануе значна павялічыць колькасць вучэбных гадзін на працоўнае навучанне, а для старшакласнікаў увесці штогадовую працоўную практыку за кошт невялікага скарачэння летніх канікулаў. Усё гэта, зразумела, у строгай адпаведнасці з узростам, з мясцовымі ўмовамі і магчымасцямі канкрэтных школ.

Карэспандэнт: Зразумела, што ажыццяўленне гэтых важнейшых задач у многім будзе залежаць ад асобы педагога?

Міністр: Безумоўна. Цэнтральнай фігурай у навучальна-выхаваўчым працэсе быў і застаецца настаўнік, якога мы называем даверанай асобай грамадства. Апрача новых патрабаванняў, якія прад'яўляюцца да яго маючай адбыцця рэформай і вынікаюць з яе сутнасці (я маю на ўвазе пастаяннае павышэнне кваліфікацыі настаўніка, яго ўдасканаленне і самаадукацыю), мы імкнёмся яе мага вышэй узяць грамадскі прэстыж і аўтарытэт педагога. Неабходна стварыць найлепшыя ўмовы для яго паўнацэннай працы і быту. Рэформа прадугледжвае павышэнне заробатнай платы настаўнікам, выхавальнікам і майстрам вытворчага навучання, палепшэнне іх жыллёвых умоў, медыцынскага абслугоўвання і санаторнага лячэння. Прапануецца шукаць і новыя спосабы маральнага заахвочвання настаўніцкай працы. Ну хаця б такі: аб'явіць і верасня — дзень пачатку навучальнага года — усенародным святам — Днём ведаў.

Інтэрв'ю падрыхтавала Валерыя ПРУТ.

пісьмы зблізку

НАША ПАМЯЦЬ ЖЫВАЯ

Леаніда Пятроўна пільна ўглядалася ў твар чалавека, які стаяў перад ёю, і не магла здагадацца, хто ён. І толькі калі пачула прозвішчы, якія назаўсёды засталіся ў памяці ад вайны. — Ласкутоў, Бекмурзін, Комялеў, Мацапаеў... — зразумела, што перад ёю аднапалчанін.

— А вы ж хто? Адкуль?

А сэрца ўжо трывожна забілася, слёзы засцілалі вочы, па-здрадніцку занялі асколкі ў целе. Нібы ўсё напамінала пра тых далёкіх гады.

— Я з Украіны, з Сумскай вобласці, сястрычка.

— Саенка?! Мікалай!

Леаніда Пятроўна кінулася да свайго былога ваеннага камандзіра. Яны абняліся, плакалі ад бязмежнай радасці.

Адбылася гэтая сустрэча ў адным з магазінаў на чыгуначнай станцыі Калінкавічы, дзе ўжо многа гадоў Л. Тупік працуе прадаўцом.

Не любіць яна ўспамінаць вайну. Кажы, што жахі вайны словамі не перадаць. Зусім нядаўна Леаніду Пятроўну адшукаў аднапалчанін Мікалай Крывяноўскі. Гэта ён выратаваў яе, калі ў Польшчы, на Сандамірскім плацдарме, атрымала пятае, самае цяжкае раненне. Трое салдат вынеслі яе тады з небяспечнай зоны і даставілі ў медсанбат. Не думалі, што выжыве. І вось сустрэча з Крывяноўскім у горадзе Калініне, куды эздзіла Леаніда Пятроўна.

А цяпер у госці да яе прыехаў яшчэ адзін аднапалчанін — Мікалай

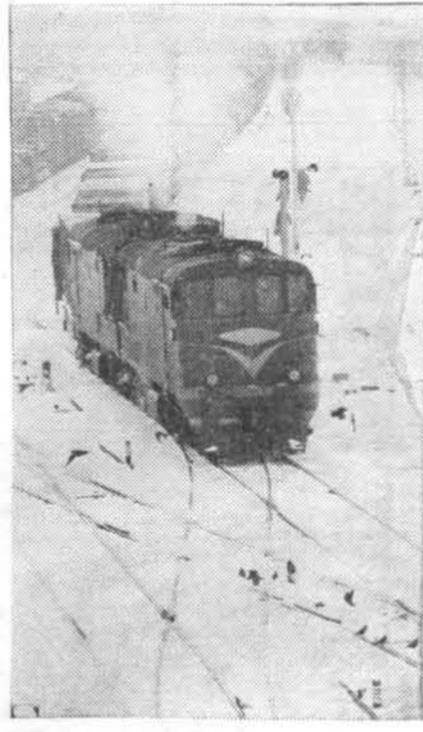
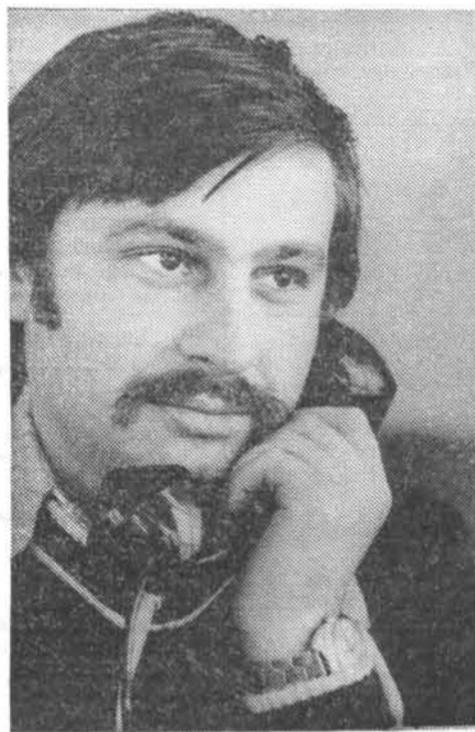
Саенка. Да глыбокай ночы цягнулася гутарка. Успамінам не было канца. «А памятаеш?..» — неаднойчы чулася ў размове. Мікалай Мікалаевіч раскажаў, як пры сустрэчах ветэранаў часта ўспаміналі і яе, сваю сястрычку Леаніду. Вельмі многім выратавала яна жыццё. Ваявала ў Сталінградзе ад першага да апошняга стрэлу, бачыла паланёнага Паўлюса, перажыла жахі бітвы на Курскай дузе, дайшла да Вёслы, была паранена. Але выжыла — усім смярцам і ворагам на злосць.

— Аднойчы, — успамінае Леаніда Пятроўна, — падпаўзла я да раненага, толькі дастала бінты, а тут быццам бы пугай хтосьці сцебануў па спіне. Кранула рукой — кроў. Кажу салдату: «Цябе я перавяжу, а вось выцягнуць не змагу, сама паранена». Калі закончыла перавязку, ён загадаў мне павярнуцца і перавязаў мяне. А тут падаспеў якраз санітар і выцягнуў нас з-пад абстрэлу. Гэта было маё трэцяе раненне.

...Яшчэ многа франтавых эпізодаў вярнула ў яе памяць. А на наступны дзень Леаніда Пятроўна і Мікалай Мікалаевіч былі гасцямі вучняў сярэдняй школы № 3 горада Калінкавічы. Зноў гаварылі пра сваю маладосць, пра жахі вайны, якія ім давялося перажыць...

Такое сапраўды не забываецца. І мы хочам, каб нашы дзеці таксама ведалі пра тую пану, якой наш народ заплаціў за сённяшні мірны дзень.

Любоў КАСАБУЦКАЯ,
педагог.

Апошняя стрэлка з ручным пераводам знята з пуцці станцыі Віцебск — адной з буйнейшых на Беларускай магістралі. Тут пачала дзейнічаць электрычная цэнтралізацыя стрэлак і сігналаў. Паэтапная тэхналогія іх мантану дазволіла ўсяго за два гады замяніць 250 ручных стрэлак аўтаматычнымі, пракласці дзесятыкі кіламетраў рыкавых электрычных панцугоў, устанавіць тысячы прыбораў. Цэнтралізацыя стрэлак і сігналаў не толькі аблягчыла працу людзей. Яна на многа павялічыла прапускную здоль-

насць станцыі, павысіла бяспеку руху. Аператары цэнтральнага пульта «бачаць» на ім увесь чыгуначны вузел, яго стрэлки і сігналы.

НА ЗДЫМКАХ: цэнтральны пульт кіравання рухам паяздоў станцыі Віцебск; дзяжурны па сартавальнай «горцы» станцыі Віцебск Мікалай ЯРМІЛАЎ; у рэйс адпраўляецца чарговы таварны састаў.

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА
і У. ШУБЫ.

АБАРОНА МІРУ — ГАЛОЎНАЯ ЗАДАЧА НАРОДАЎ

НЯЎЖО ЯШЧЭ РАЗ?

Нашаму агульнаму дому — цудоўнай планеце Зямля праграе сур'езная небяспека. Ідзе яна ад адміністрацыі Злучаных Штатаў Амерыкі, якую ўзначальвае прэзідэнт Рэйган, самы злы вораг прагрэсу. Нават на амерыканскім кантыненце многія людзі называюць яго сабратам Гітлера. Як жа інакш можна назваць чалавека, які падобна вялікаму грамілу-бандыту, напаўшаму на дзіця, абрушыў ваенную магутнасць вялікай краіны на маленькую дзяржаву Грэнада? Ён рыхтуецца зрабіць тое ж самае і з рэвалюцыйнай Нікарагуа, якая нядаўна вызвалілася ад тыраніі амерыканскага стаўленіка Самосы. З дапамогай яго інструктараў і за амерыканскія грошы катуюць салвадорскія патрыётаў, ды і ўсіх тых у Лацінскай Амерыцы, хто не жадае жыць пад пятой дыктатарыі, якія стаць на каленях перад ЗША. Вось ужо каля паўвека арабскі народ Палесціны выгнаны з родных месцаў і змушаны бадзяцца па іншых краінах. І гэтыя няхчасныя людзі пастаянна жывуць пад страхам смерці ад ізраільскіх акупантаў, якіх падтрымліваюць ва ўсіх адносінах і забяспечваюць навішай зброяй усё тых ж Злучаных Штаты. Нібыта вялікі спрут, які распустіў свае шчупальцы, ЗША аблыталі сваімі ваеннымі базамі ўсю планецу. І стараюцца ўсё бліжэй падабрацца да краін, якія жывуць па прынцыпах сацыялізму. Усё гэта патрабуе вялікіх матэрыяльных затрат. А расплачваюцца за гегеманію імкненні імперыялістаў прастыя амерыканцы. У гэтай вялікай краіне цяпер звыш 12 мільянаў беспрацоўных, 35 мільянаў жывуць у галечы, часта застаюцца без ежы і месца для начлегу. Мы вельмі часта бачым па тэлебачанні, як бясконцыя чэргі рухаюцца да кухніў дабрачынных таварыстваў за талеркай супу. Па ўсяму свету, уключаючы і самі Злучаныя Штаты Аме-

рыкі, людзі горача пратэстуюць супраць мілітарызмаў планаў рэйганаўскай адміністрацыі і патрабуюць спыніць гонку ўзбраенняў. Рэйган выстаўляе сябе гэтакім прыхільнікам міру і паўсюль заяўляе аб гэтым. Але мы добра бачым, што адбываецца на самай справе.

Амерыканцы сядзелі на перагаворах у Жэневе толькі для таго, каб выйграць час для размяшчэння ў Заходняй Еўропе сваёй жаклівай зброі супраць волі большасці насельніцтва. Яны хацелі запалохаць нашу Радзіму гэтымі ракетамі, каб Савецкі Саюз згадзіўся на аднабаковае «нулявое рашэнне». Ды не выйшла. Савецкі ўрад паступіў іменна так, як неаднаразова папярэджваў: калі ў Заходняй Еўропе з'явіцца амерыканскія «Першынг-2» і «Крузы», то на перагаворах з ЗША ў Жэневе ці ў любым іншым месцы гаварыць не будзе пра што. Вельмі многія ў Канадзе, ды і ў саміх Злучаных Штатах бачаць цяпер, што Савецкі Саюз яшчэ раз прадэманструваў усяму свету, што ніколі не кідае слоў на вецер і яны ніколі не разыходзяцца са справай. Савецкія кіраўнікі заўсёды даводзілі, што наша Радзіма ні на кога не збіраецца напаць і не квапіцца на чужую тэрыторыю, але і нічога свайго нікому не ўступіць. Вялікая Айчынная вайна навучыла савецкіх людзей таму, што ад імперыялістаў можна чакаць чаго хочаш і што неабходна быць напачатку.

Хочацца сказаць яшчэ аб адным. Тут газеты, радыё і тэлебачанне зноў пачалі крычаць аб правах чалавека. А мы штодзённым сведкі таго, як гэтыя самазваныя барацьбы за правы чалавека з дубінкамі ў руках распраўляюцца з уласным народам, які патрабуе магчымасці працаваць, жыць у міры і дружбе з усімі народамі і тым самым захаваць нашу планецу для будучых пакаленняў. Якія неверагодныя рэчы адбываюцца хаця б у Англіі, якая заўсёды выхвалялася сваёй дэмакратыяй. Дэманстранты ўласнымі цэламі блакіруюць узезды на амерыканскія базы, дзе размяшчаюцца новыя ракеты — яўная пагроза для існавання гэтай краіны. А англійскія бобі расцягваюць жывыя барыка-

ды з жаночых целаў, выкручваюць рукі і ногі ахіярам палітыкі прэм'ер-міністра, таксама жанчыны, Маргарэт Тэтчэр. Падобнае можна бачыць і ў іншых заходнеўрапейскіх краінах.

Наша Радзіма абкружана цяпер рознымі ракетамі. Без усякага сораму па тэлебачанні многіх краін амерыканскага кантынента паказваюць карту СССР, дзе чырвонымі крыжамі адзначаны цэлі, куды павінны будучы падаць амерыканскія ядзерныя зарады. Паказваюць і стот чалавечага выгляду, што сядзяць каля шчытоў з сотнямі кнопак, кожная з якіх нясе смерць. Няўжо гэтыя «робаты» не здольныя думаць? Як толькі карэспандэнты пачалі задаваць ім пытанні, мы пераканаліся, што яны мала чым адрозніваюцца ад сапраўдных робатаў, начыненых пэўнай праграмай. На ўсе пытанні адзін адказ: СССР таксама мае падобныя ракеты, таму мы павінны быць гатовыя нанесці ядзерны ўдар. Так, у нашай Радзімы ёсць ракеты, але яны прызначаны не для нападу, а для абароны. У Арганізацыі Аб'яднаных Нацый усяму свету было заўдлена аб тым, што СССР ніколі не прымяніць гэтай зброі, калі яно не прымусяць тых, у каго не хапае сумлення даць аналагічнае абяцанне. А той, хто першым яе вынайшаў, ужо выпрабаваў на сотнях тысяч японцаў.

Нам міжволі думаецца вось пра што: людзі нашага пакалення перажылі першую сусветную вайну. Мы помнім яе цяжар і нягоды. Колькі гора і пакут прынес народам Еўропы вар'ят Гітлер, які развязаў другую сусветную вайну. Няўжо прыйдзецца перажыць яшчэ і трэцюю сусветную — тэрмаядзерную? І ўсё гэта за час жыцця аднаго пакалення? Цяжка паверыць у гэта, але, прымаючы пад увагу палітыку кіраўнікоў такіх краін, як ЗША, Англія, ФРГ, Італія і іншыя члены НАТО, усяго можна чакаць. Але мы спадзяёмся, што гэтага не будзе. Бо не ўсе людзі ў гэтых краінах пазбаўлены розуму. Мы ведаем, што для дасягнення спакойнага жыцця, для выдзялення барацьбы за цвёрды і ўстойлівы мір паміж народамі патрабуюцца вялікія матэрыяльныя сродкі і фізічныя намаганні. Толькі ў мірных умовах можна ўпрыгожваць жыццё, ліквідаваць голад, непісьменнасць, беспрацоўе, беднасць і няроўнасць. Памножым усё сілы, каб дабіцца гэтага!

Надзея і Рыгор
МАРТЫНЮКІ.

Канада.

НЕЛЬГА СЯДЗЕЦЬ СКЛАЎШЫ РУКІ

Дарагія сябры ў Мінску. Знаёмства з вамі пакінула ў мяне многа добрых успамінаў, я ніколі не забуду нашых сустрэч. Хачу пажадаць вам усім добрага здароўя, поспехаў у працы і, самае галоўнае, міру ў свеце. Тут, у Бельгіі, мы таксама ўдзельнічалі ў Маршы міру, супраць вайны і ядзернай зброі. Сёння, калі становіцца на планеце вельмі напружанае, нельга сядзець склаўшы рукі. Члены нашага аддзела ССГ у горадзе Монсе добра гэта разумеюць і прымаюць самы актыўны ўдзел у барацьбе за мір. Перамагчы ў гэтай барацьбе можна толькі, аб'яднаўшы ўсе міралюбвыя сілы. Яшчэ мне хацелася б ад

імя ўсіх членаў аддзела падымаць радзіцы за вашу газету. Яна вельмі цікавая, і вашы старанні не прападаюць дарэмна.

Кацярына ШТЭІН.

Бельгія.

УСЁ ЗАЛЕЖЫЦЬ АД НАС

Хачу папрасіць рэдакцыю перадаць мае гарачае прывітанне Радзіме, усяму савецкаму народу і пажадаць яму шчаслівага і мірнага жыцця. Мне вельмі трывожыць цяперашняе напружанае міжнароднае становішча. З многіх месцаў планеты ідуць нярадасныя весткі пра бедствы, войны і кровапраліці. Я прыходжу да думкі, што вэнаватых ў гэтым самі людзі. Так, ёсць яшчэ сярод роду чалавечага такія, для каго нічога не варта праліць кроў дзеля задавальнення сваіх карыслівых інтарэсаў, для каго чужыя пакуты нічога не значаць. Яны абываюць да ўсяго, гатовы прадаць нават сумленне за звонкую манету і рознакаляровыя паперкі. Няма яшчэ поўнай згоды і павагі адзін да аднаго ў розных народаў. І ўсё ж мяне радуе, што ў многіх краінах усё больш людзей перастаюць быць раўнадушнымі, разумеюць: ад нас саміх залежыць лёс планеты і жыццё на ёй. Гэтыя людзі аб'ядноўваюць свае намаганні ў барацьбе за мір, супраць пагрозы ядзернай катастрофы.

Раман ГАНЧУК.

Канада.

ШТО ХВАЛЮЕ КОЖНАГА

У нашай краіне ў апошнія гады значна актывізаваліся антываенныя выступленні народных мас. Гэта стала асабліва прыкметна, калі ўрад, нягледзячы на рашучыя пратэсты грамадскасці, усё-такі пацвердзіў ракавое рашэнне аб размяшчэнні на тэрыторыі Федэратыўнай Рэспублікі Германіі новых амерыканскіх крылатых ракет і ракет сярэдняга радыуса дзеяння. Арганізацыі прыхільнікаў міру з дапамогай ўсяго насельніцтва блакіравалі шляхі падвозу ракет да амерыканскіх баз. Паліцыя пры дапамозе брандспойтаў і вадаметаў разганяла дэманстрантаў. Мароз быў каля сямі градусаў, а людзей аблівалі халоднай вадой. У парламенце Федэральнай зямлі Гесен адбыўся раскол паміж дэмакратамі і групай партыі «Зялёных» з-за супярэчлівых дзеянняў урада. Дэмакраты Гесена, дзе яны ў большасці, з аднаго боку, аднагалосна паставілі не дапусціць размяшчэння новых амерыканскіх ядзерных ракет на тэрыторыі ФРГ, а з другога боку, выклікаюць паліцыю для забеспячэння аховы амерыканскага транспарту. Дык вось і атрымліваецца, што гучныя словы разыходзяцца са справай.

Яшчэ адна праблема сёння вельмі хвалюе працоўных нашай краіны. Ды і не толькі ФРГ, а і ўсёй Заходняй Еўропы. Вы, напэўна, ужо ведаеце, што на афінскай нарадзе «Агульнага рынку» Еўропы адбыўся сур'езны раскол паміж багатымі паўночнымі і беднымі паўднёвымі дзяржавамі. Каса «Агульнага рынку» ўжо зусім пуста, таму што кожны яе член стараецца як мага больш атрымаць для сябе і як мага менш укладзі. Карацей, і тут — славыты прынцып капіталізму — ко-

жны сам за сябе. Вялікай нагрукі на бюджэты заходнеўрапейскіх дзяржаў з'яўляецца і прымусовая закупка амерыканскай зброі. Вось прыклад. Калі б новыя ракеты ўстанавіліся на тэрыторыі ЗША, то і плацілі б за іх амерыканцы. Таму, хоць гэта і не асноўная прычына, ракеты ўстанавіваюцца ў Еўропе, каб еўрапейскімі грашамі падмацоўваць амерыканскі ваенна-прамысловы комплекс. Еўрапейцы расплачваюцца за гэтыя ракеты цаной рэзкага скарачэння сродкаў на сацыяльныя патрэбы. Але Еўропа ўжо ўступіла ў цяжкі эканамічны крызіс, а праз 3-5 гадоў ён яшчэ больш палыбіцца. І не будзе іншага выйсця, як распад «Агульнага рынку». Нават і багатым развітым краінам будзе не па сілах адначасова падтрымліваць сваіх менш развітых суседзяў і несці цяжар ваенных расходаў. Гэта, на маю думку, можа прывесці і да распаду НАТО. Ужо цяпер такія слабыя ў эканамічных адносінах краіны, як Грэцыя і Данія, адчайна супраціўляюцца волі ЗША навязаць ім ракеты. Ініцыятыва гэтых дзяржаў дае ўсім іншым прыклад грамадзянскай мужнасці ў тым, як трэба процістаяць несправядлівым патрабаванням амерыканскай ваеншчыны. Распад «Агульнага рынку», на маю думку, адбудзецца яшчэ і таму, што ў самы момант яго стварэння кіраўнікі еўрапейскіх краін зыходзілі з няправільнай прадпачыніцы. Яны разлічвалі, што прамысловасць у былых каланіяльных дзяржавах Азіі, Афрыкі і Паўднёвай Амерыкі будзе развівацца ў мінімальным памерах і што высокаразвітыя дзяржавы будуць цэлюю вечнасць з'яўляцца іх пастаўшчыкамі. Але даўно мінуў той час, калі Афрыка купляла шклянныя пацёркі, а туркі і індусы — прасы і іншыя электратавары. Цяпер гэтыя краіны ў асноўным сябе забяспечваюць, што вельмі адмоўна ўплывае на міждзяржаўныя адносіны ў сістэме «Агульнага рынку», таму што абмен грошай і тавараў замаруджаецца. Вось такія нашы асноўныя праблемы.

К. В.

ФРГ.

***

Я быў рады атрымаць чарговую нумар доўгачаканай газеты «Голас Радзімы». Вельмі захацелася напісаць у рэдакцыю і падымаць за вашу такую неабходную для замежных суайчыннікаў працу. Наша прэса мала расказвае пра Савецкі Саюз, і «Голас Радзімы» для многіх — адзіная ніць, якая звязвае з Бацькаўшчынай. Чытаць газету заўсёды цікава, з кожнага артыкула даведваешся нешта новае пра сучаснае жыццё роднай Беларусі, пра яе гісторыю і культуру. Яшчэ раз вялікае дзякуй.

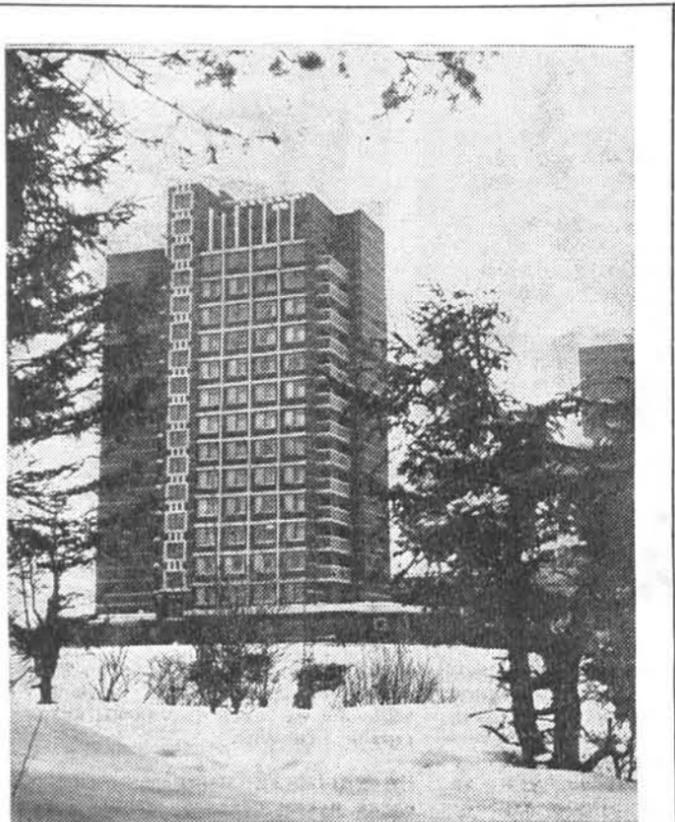
Міхаіл ГУІСКІ.

Аргенціна.

***

Ад душы хочам падымаць радзіцы за тую ўвагу, якую мы пастаянна адчуваем да сябе. Ужо многа гадоў мы атрымліваем ад вас газеты і брашур, кнігі, пласцінкі і ноты нашых любімых родных песень. Гэтыя вестачкі з Радзімы заўсёды ўсялялі ў нас бадзёрнасць, памагалі лепш весці культурна-асветніцкую работу сярод суайчыннікаў, змагацца за мір і дружбу паміж народамі, за лепшае заўтра. Жадаем вам, усяму нашаму народу самых вялікіх поспехаў у важнай справе — барацьбе за мір ва ўсім свеце. Упэўнены, што ваша міралюбвая палітыка пераможа каварныя задумы і ўсялякую паклёпніцкую прапаганду амерыканскага імперыялізму.

Аляксей МІКІЦЬ
і Уладзімір ГАЎРЫЦКІ.
Канада.

У гэтым прыгожым інтэрнаце жывуць рабочыя Мінскага механічнага завода імя Вавілава.

Фота Э. ЭЛЬКСІНА.

Адам Мальдзіс

ЗА ЛА-МАНШАМ, СЯРОД БЕЛАРУСАЎ

3 „АНГЛІЙСКАГА ДЗЭННІКА“

— Усё правільна, айцец Аляксандр. І ў гэтым прынцыповае адрозненне нашай партыі ад буржуазных, як партыі новага тыпу. Дарэчы, заснаванай не толькі ў нашым Мінску, але і ў вашым Лондане, на другім з'ездзе...

— Ведаю і разумею, але як чалавек, што верыць у бога, прыняць гэтага не магу.

— А ад вас гэтага і не патрабавалася б. Духавенства ў нас застаецца пры сваіх перакананнях, у партыю, зразумела, не паступае. Справа гэта добраахвотная, залежыць ад унутранага выбару. Ну, а калі ты ўжо выбраў свой шлях, звязаў яго з партыяй, то будзь на ім паслядоўны. Не віхляйся то ў адзін бок, то ў другі. Лагічна?

— Не ведаю, не ведаю. Тут, — мой суб'ядседнік павёў рукою навокал, — лібэралам ці кансерватарам няма ніякай справы да таго, што ў цябе ў душы.

— Не кажыце! Учора, вяртаючыся з Брытанскай бібліятэкі, я прыглядаўся да лонданскіх банкаў. Стаяць, нібы галоўныя храмы краіны, ззяюць бронзай і мармурам. І калі ваш кансерватар ці лейбарыст не будзе малаціца ў гэтых храмах мамоне або будзе малаціца дрэнна, то ён стане проста непатрэбны сваёй партыі, акажацца па-за грамадствам. І што меней матэрыялістычна і болей узвышана: біць паклоны грашоваму мяшку ці будаваць новае грамадства, заснаванае на роўнасці і справядлівасці?!

— Пагаджаюся, вы многага дасягнулі і ў эканоміцы, і ў культуры, і ў нацыянальных справах. Але многае ў мяне выклікае і засякрогу. Асабліва становішча з беларускай мовай. Нават у вашай мове, мове пісьменніка, я заўважаю русізмы. Зачаста вы злоўжываеце прыназоўнікам «па». У час маёй маладосці так не гаварылі.

— Бачыце, мова ніколі не застывае. Яна заўсёды ў развіцці. І няма нічога дзіўнага, што ў тым двухмоўі, якое сёння рэальна склалася ў Беларусі, нейкія словы ці канструкцыі запазычаюцца, узбагачаюць другую мову. Дарэчы, тое ж назіраецца ў вас, учора я пачуў ад наведвальніка вашай бібліятэкі: «я пайшоў у мой флет». Або вазьміце вашу прэсу: «чырвень» замест «чэрвень», «субота» замест «субота», «трэйці» замест «трэці». Навошта трэба абсалютызаваць вузкія дыялектычныя формы?!

— Дадайце сюды яшчэ слова «спадар», — пакрыўджана ўсміхнуўся Надсон.

— А вось яго я сюды не дадам. Старое беларускае слова, якое сустракаецца ў розных помніках пісьменства. Як і рускае «сударь», яно мае ўсе правы грамадзянства. Праўда, у апошні час у ідэалагічнай палеміцы яно набыло ў нас крышку адмоўнае значэнне.

— А шкада, добрае слова... Аднак хацеў бы задаць вам больш агульнае пытанне. Я чуў, што не ўсе слаі беларускай інтэлігенцыі з аднолькавай ахвотай карыстаюцца роднай мовай. Што рабіць, каб узнімалася яе прэстыжнасць?

— Сродак, шанюны айцец Аляксандр, мне бачыцца ў агульным павышэнні нашага культурнага патэнцыялу, стварэнні прыцягальнага сілавога поля. Гэта зробіць... Зрэшты, чаму я гавару ў будучым часе — рабіла і робіць беларускую мову прэстыжнай. І, няхай яно не здасца вам парадаксальным, дасягнуць таго становішча немагчыма без глыбокага засваення мовы рускай. У нашых умовах толькі аднолькава добра авалодаўшы абедзвюма мовамі, асабліва ў сям'і, усвядоміўшы агульнае і адметнае паміж імі, можна пазбавіцца ад той траянкі, якую чуеш і на вуліцы, і нават з трыбуны.

Аляксандр Надсон стомлена падняўся з крэсла. Наша размова яўна пайшла ў нечаканым для яго кірунку.

— Ад сям'і спраўды вельмі многа залежыць, — прызнаў ён. — Але ўсё, што тут гаварылі, неяк вельмі агульна. А вось што зрабіць канкрэтна, каб узняць прэстыжнасць беларускай мовы?

— Ствараць на ёй добрыя творы. Я

сустракаў нямала людзей, рускіх, літоўцаў, казахаў, якія спецыяльна вывучалі беларускую мову, каб чытаць у арыгінале Багдановіча, Мележа, Караткевіча. А адзін з іх, карэнны сібірак, нават пачаў на ёй гаварыць... І яшчэ, будзь на тое мая воля, пашырыў бы клубы жывога, размоўнага слова — пакуль што я ведаю толькі адзін такі клуб: у Мінскім педінстытуце, пад кіраўніцтвам Фёдара Янкоўскага. Прытым патрэбны клубы не толькі беларускай, але і рускай мовы. А можа нават адначасова і той і другой — каб вывучаць іх паралельна.

— Аднак жа мы засядзеліся сёння... То, значыць, «Літву» і «Беларускую царкву» я забіраю. А што прынесці ўзамен? Можна камплект «Божым шляхам»?

— І што-небудзь з рукапісаў. Пара брацца за асноўную маю работу.

— То-пачніце з успамінаў Юльяны Дубейкаўскай. Пра Цётку пісала, пра іншых дзевячаў беларускай культуры пачатку нашага стагоддзя. Праўда, часткова гэтыя ўспаміны ўжо апублікаваны, але толькі ва ўрыўках.

29 кастрычніка.

Успаміны Юльяны Дубейкаўскай сапраўды аказаліся цікавыя. І іх аўтар — таксама. Дачка немца, віленскага прамыслоўца Менке, яна разам з сястрой Ляляй, якая потым выступала ў беларускіх спектаклях, так захапілася беларускім вызваленчым рухам, што навучылася гаварыць і пісаць на «мужыцкай гаворцы». Дубейкаўская добра ведала Цётку, была нарачонай Івана Луцкевіча і даглядала яго ў апошнія дні жыцця ў Закапала...

Пасля «Беларускай царквы» я ўжо без асаблівага жадання ўзяўся за камплект лонданскага часопіса «Божым шляхам», які спыніў сваё існаванне ў 1980 годзе. Але, разгарнуўшы адзін з нумароў, натрапіў на вельмі актуальную сёння дыскусію па пытаннях вайны і міру.

Мяне зацікавіў артыкул «3-я вайна і канец свету», напісаны ў форме дыялогу паміж Раманам і Сабінай. Першы з іх лічыць, што пра вайну парозу «гаварыць і пісаць абавязкова трэба, бо неабходна сігналаваць небяспеку... Як існуе свет, яшчэ ніколі чалавецтва не было пастаўлена вока ў вока з небяспечнай поўнага знішчэння, як гэта сталася цяпер». Устрывожаная такой перспектывай, Сабіна пытаецца ў Рамана: «Дзе ж выхад?» І чуе адказ: на высакародную справу патрэбна «мабілізацыя людзей».

Адзін з удзельнікаў дыскусіі Д. Аніска ў сваім пісьме «3-й вайны не павінна быць!» сцвярджаў: «А мне здаецца, што здаровы розум пераможа, бо мусяць урэшце палітыкі, правядыры народаў і дзяржаў зразумець, што вайна — гэта поўная катастрофа». Да захавання міру «павінны прычыніцца старанні інтэлектуалістаў, пісьменнікаў і наогул усіх людзей, якія жадаюць супакою на свеце». Куды больш скептычны быў голас айца М. Урбановіча: дарэмна марнаваць паперу на спрэчкі, таму што ад людзей нічога не залежыць: бог у свой час зрабіў патап, разбурыў Садому і Гамору, «заліў вулканам Пампею», а сёння «бог ёсць гаспадар і атамных бомбаў». Урбановічу ўторыла і нейкая У. Х.: пытанні вайны і міру, вядома, важныя, але мала ад нас залежныя, куды болей нас хвалюе, як жыць з дзецьмі, што не слухаюцца, як жыць з суседзямі, што смеяцца каля нашай хаты, топчуць траву і ламаюць ружы. «Бога-то любіць не цяжка, — прызнаецца жанчына, — але блізняга вельмі цяжка».

З кожным нумарам дыскусія станавілася ўсё больш квольнакэй, усё больш пацыфіскай. Але і ў такім выглядзе яна выклікала незадавальненне тых, каму больш па душы «халодная» і нехалодная вайна. У дыскусіі адазваўся з ШША сумнай памяці доктар Янка Станкевіч: «Ад нас вялікаліцвінаў (!) — беларусаў, ані не залежа — прычыне ці не атамная бомба канец свету. Кожны ўчынак наш у гэтым кірунку — гэта страчаны час і праца». А далей тон пісьма становіцца ўжо зусім чалавеканавісцікам: «Дык ня боймася канца свету і

не думайма пра гэта. Загіне свет — загінем і мы. Але думайма і ўсё рабіма, каб быў народ тады, калі канца свету не будзе». У такім жа духу выказаўся і Вацлаў Пануцэвіч з Чыкага.

Аднак Станкевіч і Пануцэвіч аказаліся ў адзіноце. Абураны іх сцвярдзэннямі Б. Нагорны пісаў з Францыі наступнае: «Нашто нам, хаця б і вольная Беларусь, калі б у ёй не стала беларускага народа, знішчанага гэтай ці іншай бомбай». А нехта Н-скі з ЗША прыгадаў выпадак, калі Эйнштэйну задалі пытанне: «Якую зброю будучы ўжываць у 3-й вайне?» Славуці фізік адказаў: не ведаю, але ведаю, чым будучы ваяваць у чацвёртай, — кіямі і каменнем. І гэта не пустыя, а прарочыя словы. «Самі працаўнікі ў атамных фабрыках, — працягвае Н-скі, — кажучы, што ні адна старана не атрымае перамогі, але загіне цывілізацыя, наша планета можа застацца мёртвай». Ацэньваючы палітыку заходніх дзяржаў, аўтар пісьма робіць такі, па-мойму, вельмі слушны вывад: «Гітлер і Мусаліні ганебна закончылі сваё жыццё; з вельмі паскуднай славай увайшлі ў гісторыю...»

Падводзячы вынікі дыскусіі, часопіс паўтарыў словы Дж. Кенедзі: «Чалавецтва павінна палажыць канец вайнам, бо інакш войны паложыць канец чалавецтву». Рэдакцыя аспрэчвала «параду» Пануцэвіча: «Патрэбны далейшыя і далейшыя перагонкі ў збраенні!» Няхай лепей Пануцэвіч, які цынчна сцвярджае, што трэцяя вайна «адбудзецца міма гістарыі пацыфістаў», пачытае кнігу японскага аўтара Такашы Нагаі «Званы Нагасакі». А пачытаўшы, улічыць яшчэ, што атамныя бомбы, скінутыя на Японію, «былі слабенькія»... Выхад бачыцца часопісу ў «мабілізацыі людскога розуму і ўсяго генія выдатных людзей, усё навукі, адвагі і зручнасці... Таму, што надыйшоў час такі адказны, бо мы, сучасныя, адказваем за ўсе будучыя пакаленні, за ўсю іхнюю прышласць — быць ці не быць?»

4 лістапада.

Арнольд Макмілін, які ўчора прыехаў са свайго Ліверпуля, чытае ў бібліятэцы лекцыю «Вайна і мір у прозе Васіля Быкава». У зале сабралася чалавек сорак — англічан і беларусаў. Прышоў, вядома, Гай дэ Пікарда — элегантна апрануты, з адвакацкай бабачкай замест галстука. Прынёс рыбку ўласнага пасолу, які прыдае «добры смак». Прышла Шырын Акінэр, якая абараніла доктарскую дысертацыю па беларускаму «кітабу», што захоўваецца ў Брытанскай бібліятэцы. Апрача таго, напісала артыкулы пра «маладу» пазію ў БССР і беларускую літаратуру ў Польшчы. Бацька ў Шырын Акінэр быў пакістанец, маці — валійка. Гэта адбілася і на абліччы, і на характары. У адрозненне ад англічан яна вельмі рухавая, з выразнай мімікай на твары, па-ўсходняму смуглявым і сухарлявым. Раней Акінэр вучылася музыцы ў Маскоўскай кансерватарыі, у Ойстраха. А цяпер, выпадкова і часова, робіць у Кітаі фільм пра нацыянальны меншасці.

— Мой шлях да беларускай мовы, — гаворыць яна, — ляжаў праз «кітабы» — мусульманскія связчэнныя кнігі, пісаныя арабскімі літарамі, але на беларускай мове... Вось толькі маю доктарскую працу не магу нікай выдаць, — скардзіцца Акінэр з жаночай непасрэднасцю. — Абяцалі дапамагчы мецэнаты з Саудаўскай Аравіі — іх прывабіла тэматыка. Але ўжо каторы год цягнуць. Адзіная цяпер мая, як яе, ага, надзея — на Скарынаву бібліятэку...

Урэшце месца за старшынёўскім сталом займае Джэймс Дзінглі, высокі і падцягнуты мужчына з маладжавым тварам, але ўжо сівымі валасамі, каротка падстрыжанымі і зачасанымі наперад. Ён звоніць у званок, патрабуючы ўвагі. Перш чым даць слова лектару, вітае мяне — першага савецкага даследчыка ў сценах бібліятэкі. Нязграбна кланяюся на апладысменты і адчуваю, што многія глядзяць на мяне так, быццам я па меншай меры спусціўся з лятаючай талеркі. Маладая парачка бесцярпымонна і крытычна разглядае мяне з галавы да ног, мусіць, спадзеючыся замест туфляў пачыць капыты «чырвонага д'ябла». Няхай глядзяць: туфлі, хоць і вырабленыя на нашым «беразе», выглядаюць не горш, чым тыя, што стаяць у вітрынах лонданскіх магазінаў, а каштуюць прыкметна меней.

Змест сённяшняй лекцыі я ўжо прыкладна ведаю: Макмілін выступаў з той жа тэмай, прытым на беларускай мове, на нядаўняй Міжнароднай навуковай канферэнцыі ў Мінску. Творчасць Быкава ліверпульскі прафесар вывучыў добра, пафас яго даклада — «ваенны», а «мірны». Адно, што ў мяне выклікае «засякрогу», — непарапарцыянальна вялікая ўвага да апоўсці «Мёртвыя не баліць». Ёсць жа ў Быкава творы, куды вышэйшыя ў мастацкіх адносінах — «Сотнікаў», напрыклад, ці апошні «Знак бяды». Але ж яно не перашкодзіла аўтару стаць народным пісьменнікам Беларусі.

— Дарэчы, — пераходжу ў контрнаступленне, — у вашым друку я не сустраў асаблівай радасці з гэтай нагоды; хутчэй, наадварот: крытыкавалі Быкава — было дрэнна, далі яму народнага — таксама дрэнна...

— Давайце на пачотку! — як анёл-прымірыцель падыходзіць Аляксандр Надсон. Можна, яму і хоцца, каб мяне злёгка пашчыпалі, але ў канфрантацыях ён яўна не зацікаўлены. — Галубцы, прыгатаваныя рукамі спадарыні Міхалючыхі, стынуць на стале.

Пераходзім у суседні пакой, дзе сапраўды нас чакаюць суп, галубцы і лёгкае італьянскае віно. Дармовыя пачоткі пасля лекцыі могуць рабіць толькі беларусы. Для англічан гэта крышку са сферы фантастыкі. Але тым не меней яны ахвотна прыходзяць і частуюцца. Для некаторых членаў Англа-беларускага таварыства цікавасць да беларускіх якраз пачыналася з цікавасці да беларускай кухні. Праўда, прадстаўлена яна тут у даволі «англізаваным», сціплым варыянце... Паказаць бы слухачам сённяшняй лекцыі наша застолле — нейкае вяселле, хрэсьбіны ці наваселле!

— А грыбы-баравікі ў Беларусі яшчэ растуць? — дапытваецца Гай.

— Растуць. Хоць і радзей, чым калісьці.

— Ото добры смак маюць. У Ангельшчыне такія не растуць... А можа прывезлі з сабой?

— Мушу вас расчараваць: не здолеў. Ды і хтосьці скажаў, што мыта трэба плаціць.

— Так што тады будзе на наступнай пачотцы?

— Не зусім зразумеў вас.

— Айцец Аляска сказаў мне, што наступную лекцыю ў бібліятэцы чытае нехта Мальдзіс і што ўжо ёсць на тое ягонная згода. Запраўды так?

— Ах вось яно што... Тады трэба падумаць пра беларускі крупнік...

У канцы вечара яшчэ пагаманілі крыху з прафесарам Макміліным. Загадванне кафедры славістыкі ў Ліверпульскім універсітэце займае цяпер у яго многа часу. Але беларусіцы ён застаецца верны і на чарговы Міжнародны з'езд славістаў у Кіеве рыхтуе даклад «Тарас Шаўчэнка і «Бандароўна» Янкі Купалы».

13 лістапада.

У Лондане сёння свята: выбіраюць новага лорда-мэра Сіці. Выбіраюць толькі на год. Гэта, як мне казалі, павінен быць вельмі багаты чалавек, бо бедны не вынесе ўсіх расходаў на «рэспрэзентацыю». Але яго выдаткі хутка акупляюцца, бо фірма або прадпрыемства мэра не патрабуе асаблівай рэкламы.

Галоўным момантам свята з'яўляецца ўрачыстае шэсце па традыцыйнаму маршруту. Новы лорд-мэр едзе ў старадаўняй карэце, каб скласці прысягу. Яго суправаджаюць мэры іншых англійскіх гарадоў. Суправаджаюць аркестры, атрады самых розных войск. Гэта маляўнічае відовішча, яркае шоу, казалі мне, яно бывае толькі раз у год. І таму яго грэх не паглядзець.

І вось стаю ў натоўпе англічан і шматмоўных турыстаў каля кафедральнага сабора святога Паўла і чакаю, пакуль з-за павароту з'явіцца працэсія. Свята ёсць свята: дзеці патрабуюць ад бацькоў, каб ім купілі серабрыстыя, у форме сэрца паветраныя шары, дарослыя махаюць флажкамі, п'юць з бутэлек піва.

Нарэшце палісмэны пачалі наводзіць парадак. Пачуліся гукі барабанаў і труб. З'явіліся пешыя і конныя гвардзейцы ў высокіх чорных шапках. На машынах везлі макеты караблёў, што вызначыліся на Фалклендскіх астравах. Крочылі ветэраны з медалямі (ім апладзіравалі зрэдку і неахвотна). Ехалі медыкі з чырвонымі крыжамі. Везлі бочкі з півам, «самым лепшым у Англіі». Дэманстравалі самыя прыгожыя ў Англіі ногі высокіх і танклявых дзяўчат, апранутыя пад бутэлькі з тым жа півам ці галоўкі сыру. Зноў гвардзейцы на чорных конях, узброеныя пікамі. Зноў аркестры з трубацамі і валыншчыкамі. Ехалі новыя дамы і машыны. Танцавалі пінгіны і русалкі. За пішучымі машынкамі сядзелі самыя лепшыя англійскія сакратаркі. Беглі халадзільнікі з канкрэтным адрасам фірмы. На цягачах везлі самалёты і аўтамашыны. Куляліся клоуны. І непатрэбным дадаткам да гэтага развясцёлага шоу здалася мне карэта, запряжаная шасцёркай белых коней, якая везла на прысягу і банкет у Гілдохе новага лорда-мэра, апранутага ў чырвоную мантыю і белае жабо. Усміхаўся задаволенна, махаў капелюшом, але энтузіязму ў адказ не было.

Хто ён, новы лорд-мэр? Якія яго погляды? І што абядае ён гараджанам? Каб атрымаць адказ на ўсе гэтыя пытанні, купіў за 50 пенсаў «Афіцыйную сувенірную праграму». З яе даведваюся, што новага лорда-мэра завуць Энтоні Джоліф (значыць: Жартаўнік, Весялун), што яго фірма квітнее і што частку грошай ён аддае ініцыятыву для неадразвітых дзяцей.

ПЕРШАКЛАСНЫ ПАЭТ СЛАВЯНСКАГА СВЕТУ

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ АРКАДЗЯ КУЛЯШОВА

НА СУД ЛЮДЗЕЙ

«Мой чэрвень пачаўся размовай гармат...» — сказаць так аб сабе А. Куляшоў сапраўды меў падставу: нарадзіўся ён 6 лютага 1914 года, у час імперыялістычнай вайны. У маленстве бачыў вайну грамадзянскую, у сталым веку перажыў Вялікую Айчынную. На яго вачах мянліся свет.

І вайна, і мір знайшлі ў творчасці Куляшова яркае адлюстраванне. За пяцьдзсят гадоў напружанай творчай работы ім напісаны шэраг выдатных вершаў, балад, каля дваццаці паэм і сярод іх такія шэдэўры, як «Сцяг брыгады», «Толькі ўперад», «Хамуціус». Многа рабіў А. Куляшоў і як перакладчык, каб узбагаціць нацыянальную літаратуру ўзорамі сусветнай паэзіі. Варта назваць такія кнігі, як «Выбраная паэзія» М. Лермантава, «Энеіда» І. Катлярэўскага, «Спеў аб Гаяваце» Г. Лангфела, а перад гэтым паэму «Цыганы» і раман у вершах «Югеній Анегін» А. Пушкіна.

Аркадзь Куляшоў — паэт-наватар. Ён сказаў сваё слова ў лірыцы і ў жанры паэмы. У многім наследуючы творчы вопыт Янкі Купалы, яго прыწყыпы праўдзіваці і народнасці, А. Куляшоў шукаў сваю сцяжынку ў літаратуры, свой творчы почырк, каб перадаць дух і стыль часу. Яго не маглі цалкам задаволіць фальклорна-песенныя інтанацыі, уласцівыя беларускай паэзіі. Адсюль імкненне да большай індывідуалізацыі, да паказу ўнутранага свету героя.

Нарадзіўся А. Куляшоў на Магілёўшчыне ў сям'і школьных настаўнікаў. Вельмі рана пачаў спрабаваць свае сілы ў паэзіі — у дванаццацігадовым узросце. У 1930 годзе выходзіць першы зборнік паэзіі маладога аўтара «Росквіт зямлі», у 1932 яшчэ два — «Па песню, па сонце!» і «Медзі дождж». У іх было многа няспелага, надта агульнага, рытарычнага. Было і перайманне іншых паэтаў — С. Ясеніна, П. Труса. Прыступкай да сталасці і самастойнасці трэба лічыць цыкл яго вершаў «Юнацкі свет», паэмы «У зялёнай дуброве», «Баранаў Васіль», «Хлопцы апошняй вайны» (1937—1940 гады).

Сапраўдным творчым узлётам адзначаны для А. Куляшова гады Айчыннай вайны. Тады ён стаў шырока вядомым не толькі ў Беларусі, але ва ўсёй Савецкай краіне. Амаль што усё, напісанае Куляшовым з гэтага часу, перакладалася на рускую мову лепшымі паэтамі і перакладчыкамі: М. Ісакоўскім, А. Твардоўскім, Я. Хелемскім. Творчая дружба з Твардоўскім працягвалася з моманту іх першага знаёмства і да апошніх дзён, аб чым сведчаць асобныя біяграфічныя выказванні беларускага паэта, яго паэма «Варшаўскі шлях», прысвечаная А. Твардоўскаму, перапіска А. Твардоўскага і А. Куляшова, апублікаваная ў часопісе «Неман» у 1980 годзе.

Аркадзь Куляшоў — гэта першакласны паэт славянскага свету, які да апошняга дыхання па-рыцарску, самааддана служыў роднай літаратуры і не мысліў для сябе іншай долі. Успомнім некалькі вершаў яго пра паэзію і паэта:

На пасадзе цяжкой
Я працую, рабоце адданы,
Не для славы сваёй,
Не для срэбра і не для пашаны...

І ў вершах «Да паэзіі», «Пра вечнае пяро», «Перад падарожжам», «Элегія» і шмат якіх іншых, у паэме «Варшаўскі шлях» раскрываецца яго паэтычнае крэда: служыць свайму народу і праўдзе, быць бясстрашным у аналізе сваёй уласнай душы, сумленным у паказе героя сучаснасці.

Пра гераізм свайго народа і невывалую трагедыю яго вынішчэння мы прачытаем у ваенных творах паэта: «Балада аб чатырох заложніках» пра бацьку Міная і яго забітых фашыстамі дзяцей, «Над брачкай магілай», «Ліст з палону», «Камсамольскі білет», «Маці». Гэта не проста вершы і балады, а чалавечыя дакументы нябачанай мастацкай сілы, тым больш, што некаторыя з іх маюць дакументальную аснову. А паэма «Сцяг брыгады»? У ёй нямала аўтабіяграфічнага, асабліва ў першых раздзелах. Сам аўтар — актыўны ўдзельнік і летпісец падзей, хоць і выступае пад імем

Алесь Рыбкі. А. Твардоўскі ў артыкуле пра паэму «Сцяг брыгады» А. Куляшова па праву назваў яе народнай.

Аб дзесяці вайны, неспяротнай сіле нацыянальнага народнага мастацтва паэма Куляшова «Прыгоды цымбал», аб вяртанні ў разбураны Мінск, на родную зямлю — «Дом № 24», дзе ёсць словы вялікай скруці і жалю:

...чужынец агнём і жалезам
прайшоўся па ўсім, —
Колькі ў горадзе нашым
будынкаў разбіў ён дазвання,
Колькі светлых будынкаў
разбіта і ў сэрцы маім.

Да новых творчых вяршынь узняўся А. Куляшоў у пасляваеннай сваёй творчасці — напісаны паэмы «Новае рэчышча», «Толькі ўперад», «Грозная пушча», вершы: «Слова да Аб'яднаных Нацый», «Колас», «На полі бою», «Камуністы», «Маё пасведчанне», «Размова з патамкам» і інш.

Наватарскай па форме і зместу з'явілася яго «Новая кніга» (1964). Паэт выступае цяпер з узбагачанай, палыблэннай канцэпцыйнай жыццямі і чалавечым, у аснове якой — вечнае аднаўленне, дыялектыка пераўтварэння, цікаваць да шуканняў чалавечага духу, непарыўная сувязь сучаснага, мінулага і будучыня.

У «Новай кнізе» А. Куляшова побач з канкрэтна-гістарычным вялікае месца займае агульначалавечае, філасофскае матывы — жыццё і смерць, каханне і раўнасць, зямля і космас, часовае і вечнае. Узмацняецца гуманістычная накіраванасць яго паэзіі, заклапочанасць дэсам асобнага чалавеча ў наш суровы, трывожны век, калі многага нестася для шчасця і дабрабыту, а сродкаў знішчэння ўсяго жывога на зямлі больш чым дастаткова. Гэтаму прысвечана яго рамантычная паэма «Цунамі» (1968). Яе героі — Ён і Яна — у пошуках спакою і шчасця накідаюць трывожны свет. Іх мара — жыць спакойна на бязлюд-

ным астраўку ў акіяне. Але і там няма заспакаення. Перажытыя душэўныя і акіянскія буры гоняць іх назад на мацярык, бо яны «жыцця людскога сувязныя», у іх ёсць абавязкі перад будучыняй, перад чалавецтвам.

Паэт звяртаецца думкаю да 30-х гадоў, да свайго маленства, уваскрашае постаці заўчасна памершых сяброў-паэтаў З. Астапенкі і Ю. Таўбіна ў паэмах «Маналог» і «Далёка да акіяна». Гэта розныя па стылю творы: першы — лірычная споведзь аўтара, другі — вершаваная аповесць з бытавымі падрабязнасцямі тых гадоў.

Глыбокая і шматзначная яго паэма «Варшаўскі шлях». «Пагутарым аб часе, аб Твардоўскім», — гаворыцца на пачатку яе. І зусім зразумела, што паэта такога маштабу, як А. Твардоўскі, нельга ўбачыць асобна ад яго часу, ад гісторыі краіны і сітуацыі ў літаратуры. Вялікая любоў да таленавітага рускага паэта, шчырае шкадаванне і смутак з прычыны яго смерці гучаць у паэме. «Ніхто таго не дагаворыць хорам, што ён адзін дагаварыць бы мог...» — гэта сказана з разуменнем таго, што Твардоўскі — цэлая эпоха ў рускай савецкай паэзіі і як паэт, рэдактар, і як чалавечая асоба выключны і непаўторны.

Пра К. Каліноўскага, нацыянальнага героя Беларусі, напісана нямала ў розных жанрах. Але ніхто яшчэ не ўзнімаўся на такую вышыню мастацкага спасціжэння, як гэта зрабіў А. Куляшоў у гістарычнай драме «Хамуціус» (Хамуціус — адна з падпольных мянушак Каліноўскага). Шырокі ахоп падзей, узаемаадносінны ўдзельніцаў паўстання 1863 года, супярэчнасці ў разуменні задач і мэт барацьбы, асабістае і грамадскае ў паводзінах асноўнага героя, асаблівасці яго характару — усё гэта мы знаходзім у паэме А. Куляшова, дзе так арганічна паяднаны праўда гісторыі і мастацкі вымысел аўтара.

Апошні паэтычны зборнік А. Куляшова — «Хуткасць» (1976). Сюды ўвайшлі новыя вершы і паэмы «Варшаўскі шлях», «Хамуціус».

На апошнім этапе А. Куляшоў працаваў асабліва плённа. І думы яго былі пра жыццё і час, пра аблічча нашага стагоддзя, пра творчасць і будучыню, бескампрамісную праўду ў мастацтве. Звяртаючыся да паэтаў, сучаснікаў і нашчадкаў, ён пісаў у вершы «Хуткасць»:

Свет будзе печь, смяцца, слёзы ліць
Датуль, пакуль на свеце людзям жыць.
Сабрат мой на пярэ, на суд іх смела
Вынось усё, што ў сэрцы набалела...

Паэзію А. Куляшова добра ведаюць у нашай краіне, знаёмы з ёю і за мяжой, дзякуючы перакладам на многія мовы свету. Глыбока нацыянальная па свайму характару і каларыту, паэзія А. Куляшова — неад'емная частка савецкай і славянскай літаратуры.

Марыя БАРСТОК.

На святкаванні 60-годдзя з дня нараджэння А. КУЛЯШОВА ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы юбіляра віншуюць пісьменнікі-сябры Кайсын Куліеў і Расул Гамзатаў.

Фота У. КРУКА.

Аркадзь КУЛЯШОУ

Я хаце абавязаны прапіскаю —
Калыскаю, падвешанай пад столь.
Я маці абавязан кожнай рыскаю,
Драўлянай лыжкаю, глінянай міскаю —
Усім, чым працы абавязан стол.

Я — матчын спеў, я — матчыны
трывогі,
Я — матчын гнеў, які ўставаў на ногі,
Гнаў смерць на Захад — у нару
з нары —
Трацілаваю пугай перамогі.
Дыміліся сямі франтоў дарогі
За мной, як дынамітныя шнуры.

Пазбавіўшы ад грознага відовішча
Свет, не дазволю я, каб дым і пыл
Зямлю ператварыў у бамбасховішча,
Мільярд прапісак — у маўклівы
прысак,
Мільярд калысак — у мільярд магіл.

ТЫ І Я

Я сустрэўся з табой маладою,
як быў маладым.
Ты была маёй любай зямлёю,
я — морам тваім.

Ты імкнулася ў далек прастораў
бяскончых марскіх,
Я ж — да сэрца твайго,
дзе схаванага ў нетрах лясных.

Ды па хвалях бурлівых марскіх
ты не знала дарог,
Цераз пушчы прабіцца
да сэрца твайго я не мог.

Адчаго не была ты ў юнацтве
імклівай ракой!
Я б аддаў табе ўсе свае хвалі,
каб зліцца з табой.

Адчаго я не полымем быў,
калі быў юнаком!
Я б прайшоў праз усё твае пушчы
кіпучым агнём.

Дні юнацтва, як хуткія ветразі,
зніклі з вачэй.
Не, не тыя ўжо хвалі
і мора, штогод, то цішэй.

Што ні год, то цішэй...
і ярчэй у ім з цягам гадоў
Выступаюць абрысы
жаданах даўно берагоў.

Зноў — зямля ты, я — мора,
і час разлучыць нас не змог:
Я на вольным прасторы,
шчаслівы, ля ног тваіх лёг.

Вечна я ў тваёй памяці,
вечна ты ў сэрцы маім,
І ляжу праў табою
я светлым люстэркам тваім.

Спакойнага шчасця
не зычу нікому:
Навошта грымотам
маланка без грому,
Навошта ручай
без пякучае смагі,
Халодная ўвага
не варта ўвагі,
Жаданні, што прагна
крылы згарнулі,
Зязюля без лесу
і лес без зязюлі!

НА ПАЎМІЛЬЯРДНЫМ КІЛАМЕТРЫ

Жыццё маё на хуткасць гукі
Памнож і множанне правер.
Вось ты і аднажы, навука,
Адкуль вяртаецца цяпер

Лясной вясчунні кукаванне,
Што, абудзіўшы першы сон,
Калісь пазвала ў вандраванне
Мяне на многа тысяч дзён!

Зайшоўшы ў векавыя нетры,
Стаю, зачараваны ім,
На паўмільярдным кіламетры,
Паміж наступным і былым.

Пакліч — былое адгукнецца
Жалейкаю за хваіной;
Скраніся — і важкой хадой
Наступнае ў паход кранецца.

Пяройдзе шлях у новы шлях,
Расстанне — ў новае спатканне,
Напеў жалейкі — ў труб гучанне,
Выток жыцця — ў жыцця працяг.

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

«ФАЛЬКЛОР—ІГОЛКА, ЯКОЙ ШЫЕШ»

пра дзявочае каханне і страты, пра вясельныя святы і жаночы лёс; у іх спляліся інтанацыі лірычных песень, галашэнняў і танцавальных рытмаў. Дарэчы, асабліва роля тут даручана духавым інструментам — англійскаму раяку, кларнету, флейце, якія імітуюць беларускія народныя інструменты — дудку, жалейку, а гэта яшчэ больш радніць творы Галіны Гарэлавай з народнымі крыніцамі.

Натхненне маральнае, эмацыянальная атмосфера народнага мастацтва ўвогуле, ці то яно славянскае ці нідэрландскае. Фальклор — іголка, якой шыеш.

Музыка большасці твораў Галіны Гарэлавай прасякнута тонкім лірызмам, шчырасцю. Бліжэй за ўсё ёй жаночыя вобразы.

— Духоўны свет жанчыны шматгранны, ён неаднаразова адлюстраваны ў творах вялікіх майстроў. — тлумачыць кампазітар. — Чакаю не шчасця і расчараванне, радасць мацярынства і разлука... Але галоўнае звязно ў ланцугу эмацыянальнага стану жаночай душы — надзея. Яна вылучае, падтрымлівае, сагравае...

Кантата «Лірычныя песні», вакальныя цыклы на словы М. Багдановіча, Л. Стафа, А. Ахматавай прывечаны іменна жаночым вобразам, дзе аўтар раскрывае духоўны свет жанчыны ва ўсім яго багацці і прыгажосці.

Вакальны цыкл — любімы жанр маладога кампазітара. Камернасць яго не перашкаджае аўтару звяртацца да значных, глыбокіх, філасофскіх тэм, наадварот, дае магчымасць працаваць над дэталлямі, нюансамі. Акрамя названых, Г. Гарэлавай створаны вакальны цыкл на вершы Луіса Лопеса, а нядаўна закончана работа над цыклам «Развітанне» на словы Эміля Верхарна.

Галіна Гарэлава — чалавек, гораха захоплены паэзіяй. Аб гэтым можна меркаваць хаця б па тым, як яна чытае вершы: проста, з натхненнем. Ведае іх безліч. Яна адкрывае песенныя інтанацыі, музычныя магчымасці паэтычнага тэксту, і па-за музыкай уявіць яго ўжо немагчыма.

Аднак вакальны цыкл не адзіны жанр, у якім працуе кампазітар, другі бок яе творчасці — камерна-інструментальная музыка. Дарэчы, творам, які Галіна ўпершыню прадставіла на суд вялікай аўдыторыі слухачоў, быў

Скрыпачны канцэрт (тады яна займалася ў аспірантуры ў прафесара Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі А. Багатырова).

Калі пры стварэнні камерна-вакальнага твора штуршком часцей за ўсё служыць паэзія, то фактары, якія выклікаюць да жыцця інструментальную музыку, розныя. — Зусім нядаўна мне шанцавала пабываць у паездцы «Залатое кольца Расіі». — расказвае Галіна Гарэлава. — Адна з экскурсій была прысвечана наведанню Снеггорскага манастыра. Фрэскі, створаныя рукою старадаўняга майстра, уразілі мяне... Цыкл п'ес для габоя я так і назвала «Снеггорскія фрэскі».

Часам новыя п'есы з'яўляюцца вынікам творчай дружбы з музыкантамі-выканаўцамі. Так з'явіліся сольныя канцэртныя п'есы для габоя, тры фальклорныя вяланчэльныя п'есы, варыяцыі для гітары. Не трэба тлумачыць, як важна для маладога кампазітара выкананне яго новых твораў. З вялікай цеплынёй і ўдзячнасцю гаворыць Галіна Гарэлава пра спевакоў і музыкантаў, якія памагаюць ёй у гэтым. І яшчэ большая ўдзячнасць, якую яна прыняе праз усё жыццё, сваім настаўнікам — Д. Смольскаму і А. Багатырову. Закончана вучоба ў кансерваторыі і аспірантуры. Галіна сама выкладае, вядзе курс поліфаніі і чытання партытур у Бельдзяржкансерваторыі. Але не-не, ды й зазірне ў знаёмы клас, яшчэ раз параіцца, яшчэ раз прайграець...

У канцы мінулага года прайшоў чарговы пленум Саюза кампазітараў БССР. І ў канцэрце камернай музыкі прагучалі тры рамансы з вакальнага цыкла «Дзявочыя песні» на вершы М. Багдановіча для сапрана, флейты пікала і фартэпіяна. І зноў зазвінелі, саборнічаючы, галасы спявачкі і флейты, разгортваючы перад слухачамі светлае льюнае палатно песні, расшытае іголкай Галіны Гарэлавай.

Наталля КУЗНЯЦОВА.

З ТАГО ДАЛЁКАГА ЧАСУ

Недзе ў канцы дваццатых гадоў я прачытаў верш, які адразу ж заваражыў мяне сваёй шчырасцю і непасрэднасцю: **Хочацца мне прыдарожнай дубровы**

Песні вясельныя слухаць душой. Колькі там радасных сцэнак кляновых, казак жывых за таемнай сцяной.

Пад ім стаяў подпіс тады яшчэ невядомага паэта Аркадзя Куляшова. Пазней стаў сустрэкаць гэтае імя на старонках газет часцей. Мне здавалася, што гэта паэт сталых гадоў, які жыве і працуе ў Мінску разам з Міхасём Чаротам і Андрэем Александровічам. І ў галаву не прыходзіла, што А. Куляшова тады не было яшчэ і пятнаццаці гадоў. Не ведаў я і таго, што ён быў амаль маім земляком, вучыўся ў Мсціслаўскім педтэхнікуме.

У нашу школу прыбыла новая настаўніца — выпускніца гэтага тэхнікума — і паведаміла нам, літгурткоўцам, што ў тэхнікуме разам з Куляшовым вучыцца яшчэ цэлая група маладых паэтаў — Змітрок Астапенка, Юлі Таўбін і іншыя, якая выпускае нават свой рукапісны часопіс.

— Там цяпер утварыўся цэлы «пушкінскі ліцэй», — гаварыла яна. Некаторыя з пералічаных ёю імён мне былі ўжо знаёмыя. Я сустрэкаў у друку прозвішчы і Астапенкі, і Таўбіна.

Расказы настаўніцы зацікавілі наш літгурток, і мы вырашылі наладзіць з мсціслаўцамі перапіску. Як дамовіліся, так і зрабілі.

Праз нейкі час атрымалі адказ, пад якім падпісаліся амаль усе «ліцэйцы», у тым ліку Змітрок Астапенка, Юлі Таўбін і Аркадзь Куляшоў. Хлопцы віталі нас з «літаратурнай дзейнасцю», жадалі поспехаў на «літаратурнай ніве» і прасілі трымаць з імі сувязь. Было гэта ў пачатку 1929 года.

І вось у верасні 1930 у Магілёве ў кніжным магазіне я набыў першую кніжку Аркадзя Куляшова — «Росквіт зямлі». Прачытаў яе, як кажуць, без перадыху, з вялікай цікавасцю. Чытаў і радаваўся за свайго таленавітага земляка, за шчодрасць яго душы і сэрца.

З гэтай кніжкі асабліва ўразіў мяне адзін верш, які пасля зрабіўся гімнам ранняга юнацтва — «Бывай...».

Пайшла за ціхім, далёкім прасторы
Світанільна зоркай ты, што гасне ў сіняве.
Душы пакрыўджанай гарачыя дакоры
Слязоў халоднаю застылі на траве.

Пайшла, ніколі ўжо не вернешся, Алеся,
Бывай, смуглява, каханая, бывай.

Стаю на ростанях былых, а з паднябесся
Самотным жаўруком звяніць зялёны май.

Прайшло з паўгода пасля таго, і я ўжо тую кніжачку меў з аўтографам паэта. А адбылося гэта ў Мінску ў лютым 1931 года, калі асабіста сустрэўся з Аркадзем Куляшовым. Яму ішоў тады семнаццаці год. І на выгляд ён быў зусім хлапчуком. Але сваімі вершамі ўжо заваяваў усеагульнае прызнанне. У ім бачылі надзвычай здольнага, самабытнага паэта. Бачылі ў ім нашу надзею, наш нацыянальны літаратурны гонар. Бачылі і не памыліліся.

З таго далёкага часу мінула нямала гадоў, адбылося шмат падзей. З-пад пяра А. Куляшова выйшлі дзесяткі кніжак, больш за дзесятак лірычных і эпічных паэм, а першая яго маленькая кніжачка і да сённяшняга дня з'яўляецца для мяне самай найвялікшай каштоўнасцю.

Павел ПРУДНІКАУ,
паэт.

...Львёцца задумліва мелодыя беларускай народнай песні. А ў ёй — уецца па белым полі чырвоны арнамент, гучаць купальскія песні, ляцяць у ваду вянкі з палюных кветак. Народная песня заўсёды застаецца крыніцай іскрамётнага гумару і энергіі, чыстай, трапяткой лірыкі і аптымістычнага, мудрага светаўспрымання народа. Гэтыя традыцыйныя матывы беларускай народнай песні ва ўсім іх багацці вяртаюцца да слухачоў, увасобленыя ў творчасці маладога беларускага кампазітара Галіны Гарэлавай.

Творчы шлях яе пакуль нядоўгі. Усяго чатыры гады назад Галіна Гарэлава стала членам Саюза кампазітараў БССР. Але першыя крокі, зробленыя ёю, значныя, поспехі — прыкметныя. Усё, створанае за гады самастойнай творчай працы, дазваляе гаварыць пра самабытнасць таленту і вялікія патэнцыялы маладога аўтара. Асабліва ярка захарэна народнай песняй адлюстравалася ў дыпломнай рабоце Гарэлавай — «Лірычна-кантаце» для жаночага хору і сімфанічнага аркестра, створанай на фальклорным матэрыяле, а таксама ў «Дзявочых песнях» на вершы М. Багдановіча. У іх расказ

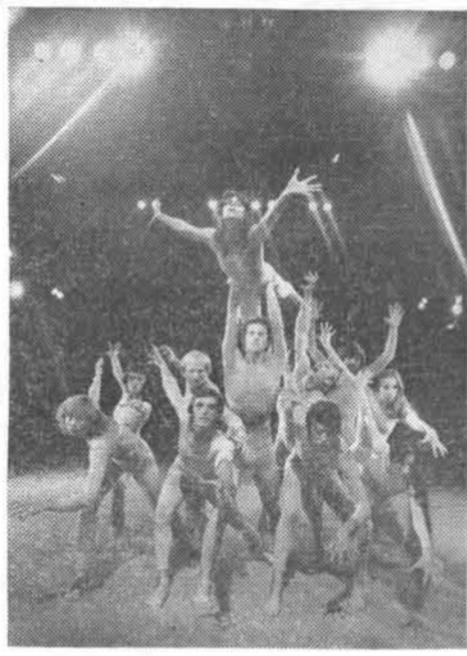
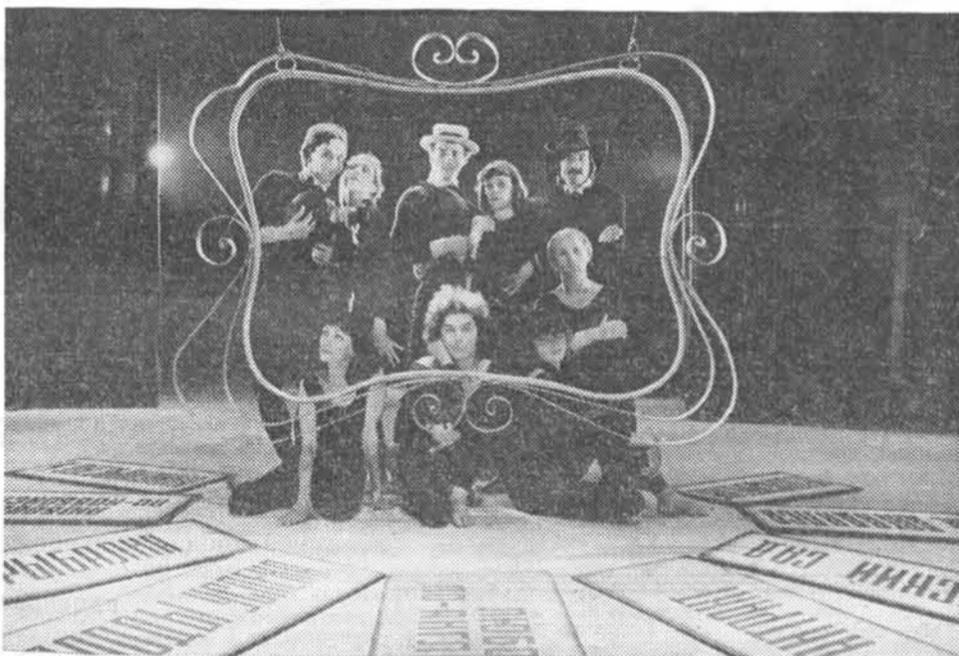
...И стужку сіною ўплітаю ў цябе, мая каса,
У таго, каго кахаю, сіні колер паяса.
Можа мілы здагадаецца, Для каго яна ўплітаецца...

Адкуль у яе, гарадской жыхаркі, карэннай мінчанкі, уменне так трапіна перадаць народны каларыт напева, пасапраўднаму народны погляд на свет?

— Мне яшчэ студэнткай давялося пабываць у фальклорных экспедыцыях, запісваць ад народных выканаўцаў беларускія песні, — гаворыць Галіна. — Асабліва запомнілася паездка па Гродзенскай вобласці пад кіраўніцтвам выдатнага фальклорыста Фёдарова. Многа працавала сама. І ўвогуле, кожны раз, калі трапляла ў вёску, спрабавала што-небудзь запісаць. Аднак памяць лепш за паперу, непасрэднасць і мудрасць народнай песні, яе непаўторнасць запаміналіся надоўга і памагаюць мне ў рабоце па сёння.

Кампазітар не абмяжоўваецца, аднак, выкарыстаннем у сваёй творчасці толькі беларускага фальклору. У цыкле на вершы А. Ахматавай, напрыклад, сустрэкаюцца мелодыі, блізкія па малюнку да рускіх працяжных песень, а вакальны цыкл «Хвала беднякам» на словы Беранжэ прасякнуты інтанацыямі французскіх шансон.

— Для мяне выкарыстанне фальклору — не капіраванне, не стылізацыя, — гаворыць Галіна Гарэлава. —

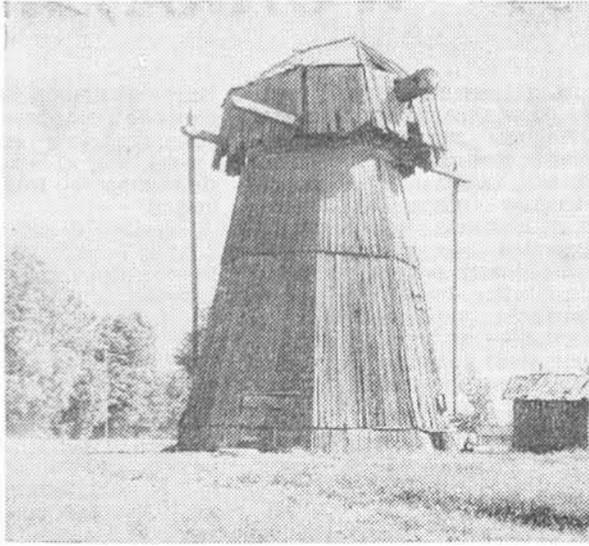
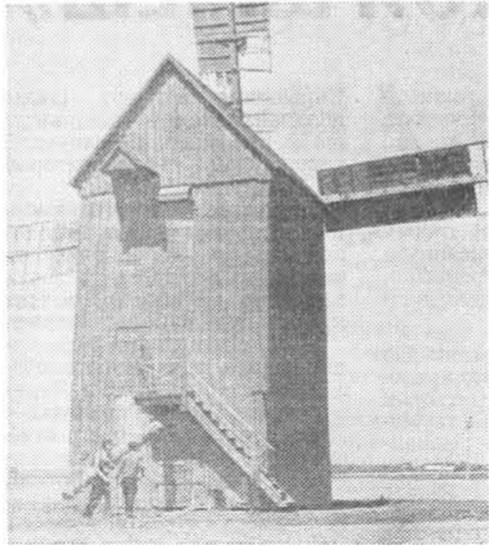

Усяго тры гады назад з'явіўся на прафесійнай беларускай сцэне новы калектыў — мінскі ансамбль пантамімы «Рух», а спектаклі яго ўжо палюбіліся глядачам, асабліва моладзі. У свой час слава гэтаму калектыўу на вялікае жыццё славуць французскі мінскі Марсель Марсо. Сёння «Рух» набыў сусветную славу. Летась артысты ўдзельнічалі ў фестывалі балгара-савецкай дружбы, у III фестывалі моладзі ФРГ, які праходзіў у Дортмундзе. Там яны паказалі кампазіцыі «Час, уперад!», «Хатынь», «Чылі», «Сальвадор» і іншыя пантамімы, адзначаныя яркай антыфашысцкай накіраванасцю, страснай перакананасцю ў перамозе добра над злом. Яркая публіцыстычнасць, грамадзянскасць вызначаюць твар ансамбля «Рух». У рэпертуары калектыву такія пастаноўкі, як «Кліч», «Дар», «Люстэрка», «Сымон-Музыка». Апошняя работа — пантаміма «Праметэй», яна расказвае пра вялікіх людзей розных

эпох — сапраўдных праметэяў, якія ахвяравалі сваім жыццём дзеля шчасця нашчадкаў і справядлівасці на зямлі. Ансамблем акцёрскіх індывідуальнасцей называюць гэты калектыў мастацтвазнаўцы. Калі глядзіш іх спектаклі, цяжка паверыць, што акцёры некалі выбралі сабе іншую прафесію. Іна Клім і Аляксандр Пётух — архітэктары, Ларыса Нікіценка — біёлаг, Іосіф Пашкоўскі — інжынер, Алена Казленя і Генадзь Мельнікаў — мастакі. Але любоў да тэатра перамагла. Яны сталі артыстамі, і кожны выхад на сцэну для іх — радасць, таму што дае магчымасць размаўляць з сучаснікамі на зразумелай усім народам мове — мове пластыкі і жэстаў. **НА ЗДЫМКАХ:** ансамбль пантамімы «Рух»; сцэна са спектакля «Кліч».

Фота У. ВІТЧАНКІ.

СПАДЧЫНА

КРЫЛАТЫЯ ПАБУДОВЫ

Сярод збудаванняў, што абавязкова сустракаліся ў беларускай вёсцы мінулага, былі ветракі. Яны стаялі звычайна на ўзгорках, дзе вецер дзьмуў асабліва моцна, былі добра відаць здалёк, служылі своеасаблівым арыенцірам для падарожнікаў. Ветракі, як помнікі будаўнічага майстэрства і тэхнікі мінулага, захаваліся яшчэ і да нашых дзён. Сёння выклікаюць вялікую цікавасць даследчыкаў.

Патрэба ў прыстасаваннях для памолу зерня ўзнікла даўно. На ранніх этапах развіцця земляробства карысталіся прымітыўнымі цэркамі і ступамі. Працаваць з імі было цяжка і марудна, ды і не надта многа мукі можна было атрымаць: на адну сям'ю — не болей. Больш дасканалы прыладай сталі жорны. З іх з'яўленнем памол зерня вылучаецца ў асобную вытворчасць, здольную забяспечыць патрэбы рынку. Жорны вырабляліся розных памераў і канструкцый. Адно прыводзіліся ў рух рукамі млынара, іншыя маглі скрануць з месца толькі значная сіла — упрэжаны ў спецыяльнае прыстасаванне конь (конны млын), вада, якая падала з плаціны на ва-

дзяное кола (вадзяны млын), альбо моцны парыв ветру, здольны павярнуць шырокія махі (ветраны млын). Выкарыстанне сіл прыроды на карысць чалавека ўпершыню пачалося за многа стагоддзяў да нашай эры ў Егіпце і краінах Бліжняга Усходу. Гістарычныя крыніцы даюць уяўленне аб ветраках Егіпта часоў арабскага халіфата, ветраках еўрапейскіх краін раманскіх часоў. Вучонымі канкрэтна не высветлена, калі з'явіліся ветракі ў Еўропе.

На Беларусі былі распаўсюджаны ветракі двух тыпаў: козлавы і шатровы. Найбольш старажытны першы з іх. Дарэчы, ён і найбольш характэрны для славянскіх народаў. Асновай яго з'яўляецца вертыкальны слуп-вось, трывала замацаваны ў крыжавіне (козлах). Корпус млына з механізмамі і абсталяваннем можа свабодна паварочвацца вакол слупа-восі ў залежнасці ад напрамку ветру. Такія млыны яшчэ і сёння можна ўбачыць у вёсках Мядзельскага, Маладзечанскага, Клецкага, Нясвіжскага, Капыльскага і іншых раёнаў.

Шатровыя ветракі ствараліся часцей народамі паўночнага

захаду і захаду Еўропы. Нездарма іх яшчэ называюць галандскімі. З'явіліся яны на Беларусі пазней, як вынік распаўсюджвання новых будаўнічых прыёмаў. Пэўная тэхнічная дасканаласць адбылася і ў больш зграбным знешнім выглядзе. Шатровыя ветракі часцей сустракаюцца ва ўсходняй палове рэспублікі, у Мсціслаўскім, Хоцімскім, Буда-Кашалёўскім раёнах.

Аднак народная тэхнічная творчасць у галіне будаўніцтва ветракоў не абмяжоўваецца гэтымі галоўнымі тыпамі. Напрыклад, у вёсках Віцебшчыны можна сустрэць шмат разнастайных маленькіх ветрачкоў, якія здзіўляюць сваёй непаўторнасцю.

Гэтыя незвычайныя крылатыя пабудовы яскрава гавораць пра знаходлівасць і талент народа.

Аляксандр ЛАКАТКО,
архітэктар.

НА ЗДЫМКАХ: вятрак — казлоўка [Мінская вобласць, Клецкі раён, вёска Даматканавічы]; шатровы вятрак [Магілёўская вобласць, Краснапольскі раён, вёска Тур'я].

Фота аўтара.

73 ФОТАПАРТРЭТЫ БЯРНАРДА ШОЎ

Інтуіцыя і прафесійная кемліваць не падвялі старшага лейтэнанта міліцыі С. Звездагляда ў справе, якая непасрэдна не мае ніякага дачынення да яго службовых абавязкаў.

На адной з вуліц Мінска зносілі стары дом. Сярод папер ён убачыў мноства фатаграфій. Так было знойдзена 73 здымкі англійскага пісьменніка Бярнарда Шоў. Цяпер яны папоўнілі фонды Дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва БССР.

Здымкі маюць анатацыю на англійскай і французскай мовах. Вядомы англійскі драматург і публіцыст адлюстраваны ў розных моманты свайго жыцця. Вось ён уважліва слухае даклад Альберта Эйнштэйна, гутарыць з акцёрам Чарлі Чапліным, выступае на спарторніцтвах у вастраслоўі ў Кінгсвэйхале ў 1929 годзе.

Пакуль застаецца загадкай, каму належала калекцыя. Магчыма, яе гаспадар — збіральнік рэдкіх фатаграфій.

ЯГО ДОМ НАГАДВАЕ МУЗЕЙ

У Дабрыні Дубровенскага раёна і навакольных вёсках усе ведаюць ветэрана Вялікай Айчыннай вайны і народнай асветы Пятра Студнева. Гэта не толькі выдатны педагог, які больш сарака гадоў свайго жыцця аддаў выхаванню вясковых дзяцей, але і самадзейны мастак.

Цяпер, калі Пётр Іванавіч знаходзіцца на пенсіі, ён асабліва многа малюе, выпальвае па дрэве, робіць розныя рэчы з сапакі.

Без перабольшвання можна сказаць, што яго дом нагадвае музей. Ён заўсёды адкрыты для аднавяскоўцаў, навучэнцаў, гасцей Дабрыні. У ім — дзесяткі карцін, пейзажы роднага краю, партрэты дзеячаў нашай культуры.

Вялікую цікавасць выклікаюць творы з саломкі, а таксама работы з дрэва, якія неаднаразова дэманстраваліся на раённых і абласных выстаўках народнай творчасці і адзначаны ўзнагародамі.

А нядаўна ў сельскім клубе была арганізавана персанальная выстаўка самадзейнага мастака, якая выклікала вялікую цікавасць у хлебарабаў калгаса «Беларусь» і навакольных гаспадарак раёна.

СПОРТ

ЗАВЯРШЫЎСЯ чэмпіянат СССР на велатрэку ў Крылацкім.

Залаты медаль у каманднай гонцы праследавання заваяваў выхаванец беларускай веласіпеднай школы Іван Машнін. «Серабро» ў гэтым відзе — у мінчаніна Валерыя Моўчана.

ДОБРА правёў гульні другога тура першынства краіны па баскетболу мінскі РТІ.

Ён выйграў у рыжскіх каманд ВЭФ і СКА, мажыскага «Дынама» і ленинградскага «Спартак».

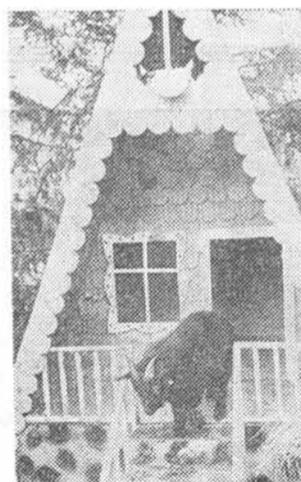
Толькі вільнюскай «Стацібе» ўдалося перамагчы мінчан з мінімальным лікам: 91:88.

МІНСКІЯ спартакаўцы Грына Сідарава і Сяргей Кудрэвіч сталі пераможцамі ўсесаюзнага першынства краіны на трохметровым трампліне па скачках у ваду.

Яшчэ адзін беларускі спартсмен, Аляксандр Гладчанка, заняў другое месца.

ПЕРШЫ тур чэмпіянату Савецкага Саюза па гандболу сярод юніёраў прайшоў у Рызе.

Спартсмены мінскага СКА атрымалі перамогі ва ўсіх пяці матчах і ўзначалілі турнірную таліцу.

У сталічнай дзятвы радасць: у Мінск прыехаў заацярк з Масквы. Каго тут толькі няма! Жывёлы, птушкі з розных куткоў свету сабраліся разам.

Бадай, болей за ўсё наведвальнікаў спыняецца каля клеткі, дзе жыве харза па прозвішчу Хлопчык. Дарэчы, далёкаўсходнім самым жорст-

кім і лютым драпежнікам, у параўнанні з якім нават магутны тыгр — ласкавае каццяня. Але Хлопчык паводзіць сябе тут зусім не агрэсіўна. Пра насельнікаў заа-

цырка вельмі цікава расказвае наведвальнікам лектар заацярка Т. Папова. **НА ЗДЫМКАХ:** жыхары заацярка. Фота Ю. ЗАХАРАВА.

Гумар

Жонка, седзячы за швейнай машынкай, шые сукенку пад наглядом свайго мужа, які раз-пораз робіць зайвагі:

— Павольней... Асцярожна... У цябе зараз нітка парвецца... Павярні тканіну направа... Спыніся...

— Паслухай, — абуралася жонка, — што ты ўмешваешся? Я ж умею шыць!

— Вядома, умееш, дарагая. Я проста хацеў, каб ты зразу-мела як адчуваю сябе я, калі ты мяне вучыш весці машыну.

Рыбак пытаецца ў другога

рыбака, які даўно сядзіць з вадай:

— Ну як сёння вада?
— Цудоўная! Рыбе ўвогуле не хочацца з яе вылазіць.

Незадоўга да пачатку марскога прыліву багаты фінансіст задрамаў на пляжы. Слуга будзіць яго:

— Сіньёр, мора падымаецца. Фінансіст спрасонку мармыча:

— Добра, прадавайце.

— Як жыве твая жонка?

— Вельмі мучыцца.

— Такая хворая?!

— Не, гэта з-за яе перакананняў. Яна лічыць, што ў яе трыццаць семі размер абутку, тады як на самай справе ёй патрэбны трыццаць дзевяты.

Муж і жонка, якія едуць у адпачынак, уладкоўваюцца ў купэ.

— Ох! — раптам ускрыкае жонка. — Я забылася выключыць прас! Толькі б не было пажару!

— Не хвалойся, дарагая, — адказвае муж. — Я забыў выключыць ваду ў ванне.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 230